

TYÖVÄEN ARKISTO

SOS.-DEM PUOLUE

PUOLUENEUVOSTON PÖYTÄKIRJAT

1943 —

RULLA 38

KUVANNUT

MONIKKO OY

1981

ALKU

Liite N:8

SISÄPOLIITTINEN ASEMAMME

Puoluesihteeri Aleksi Aaltosen Sos.-dem. Puolue-
neuvoston kokouksessa 14/2 -43 esittämä alustus.

Taloudelliseen elämäämme on sota lyönyt oman leimansa. Sota vaikuttaa nykyisin ratkaisévalla tavalla taloudellisen elämämme kehitykseen. Vaikuttavimpia ja merkittävimpiä tekijöitä ovat tällöin olleet, niin meillä kuin muissakin sotaa käyvissä maissa, etenkin työvoiman puute, raaka-aineiden puute ja elintarvikkeiden niukkuus. Voidaan sanoa, että viimeisimpinä aikoina on varsinkin juuri työvoiman puute jatkuvasti ollut sellainen avainkysymys, jonka ratkaisemattomuus on synnyttänyt ja edelleen synnyttää ja ylläpitää monia hyvinkin kipeitä taloudellisia probleemoja. Senjohdosta, että paras miestyövoima - ja huomattava määrä myös naisia - joutuu olemaan asepalveluksessa taikka ainakin melko välittömästi sodan aiheuttamissa tuottamattomissa töissä, kärsitään kotirintaman eri aloilla niin suurta työvoiman puutetta, että jonkinlaisen avun löytämiseksi siihen on tämän vuoden tammikuusta lähtien eräissä osissa maata ollut pakko ryhtyä käyttämään taloudellisen valtalain suomia oikeuksia erikoisten asevelvollisuuskutsuntoihin verrattavien työvoimakutsuntojen järjestämiseksi.

Suurimmaksi osaksi juuri työvoiman puutteesta johtuu se vaikea tilanne, mikä melkein ympäri maan vallitsee polttoainekysymyksessä. Halkoja ei saada hakatuksi tarvittavia määriä, minkä vuoksi varsinkin asutuskeskuksissa on esim. asuinhuoneiden lämpötilaa ollut alennettava toisinaan aivan peloittavankin alas. Mutta ei vain asutuskeskuksissa, vaan monissa maalaiskunnissakin on polttopuiden saanti ollut niin vaikeata, että paikka paikoin on esim. kansakouluja ollut senvuoksi suljettava. Polttoainekysymys ei kuitenkaan ollut syynä siihen, että työvoimakutsuntoja ruvettiin järjestämään. Ne aiheutti sittenkin puunjalostusteollisuutemme raaka-aineen saannin välttämättömyys. Alkoi nimittäin jo näyttää siltä, että niin hyvin sahat kuin paperi- ja selluloosatehtaamme jäisivät tulevaksi kesäkaudeksi ilman raaka-aineita, jolloin niiden olisi pakko pysähdyttää toimintansa.

Joku voi huomauttaa, että eihän niiden suurten firmojen rikastumisen tällaisina aikoina tarvitse niin välttämättä jatkua, vaan kärsikööt nyt nekin sodasta, kun kerran kaikkia muitakin suuresti rasitetaan. Tällainen huomautus on sinänsä ehkä oikeutettukin. Mutta ottaen huomioon sen suuren kansantaloudellisen merkityksen, joka puunjalostusteollisuuden tuotteilla on koko maalle, täytyy sanoa, että tämän teollisuuden kokonaan toimettomaksi joutuminen pahentaisi jo ennestäänkin synkkää taloudellista tilannettamme siinä määrin, että sitä ei hallitus ole katsonut voivansa ottaa riskilleen. On näet muistettava, että melkeinpä kaikki ne aivan välttämättömimmät elintarvikkeet, vilja, voi, sokeri jne., sekä muut ihan kipeimpiä tarpeitamme tyydyt-

tävät tavarat niinkuin petrooli, bensiini, lannoitusaineet, siemenet jne. meidän on maksettava tavarassa. Ja juuri muuta ulkomailta kiipeästi haluttavaa tavaraa kuin puuta ja puujalosteita me emme valitettavasti pysty aikaansaamaan. Voidaksemme maksaa edes osan siitä tarvikkemäärästä, mikä meidän kuitenkin on koetettava ulkomailta maahan saada, meidän on ponnistettava kaikki voimamme pystyäksemme tuottamaan näitä tuotteita niin paljon, että niistä riittää maastavietäväksikin. Ellemme siihen pysty, merkitsee se sitä, että meidän on pakko tulla toimeen vieläkin niukemmilla elintarpeilla ja muilla tarvikkeilla, kuin mitä tähän saakka olemme kuluttaneet. Toisaalta tuontimme maksaminen on tärkeätä sen vuoksi, ettemme joutuisi liian suureen taloudelliseen riippuvaisuuteen tuontimaista. Oliko sittenkään välttämätöntä turvautua kutsuntoihin, on toinen asia. Ehkäpä toisenlaisillakin toimenpiteillä olisi päästy samaan tulokseen työvoimakysymyksessä.

Olen viipynyt työvoimakysymyksessä näin kauan, koska tiedän, että se varsin läheltä koskee vallankin eräiden maalaiskuntien työväestöäkin sekä eritoten pienviljelijöitä, jotka ovat kutsunnoissa saaneet määräyksen lmoittautua metsätöihin, minkä vuoksi jonkin verran tyytymättömyyttäkin on esiintynyt.

Työvoiman puute samoin kuin raaka-aineiden niukkuus on ollut syynä myöskin eräisiin muihin taloudellisella alalla toimeenpantuihin merkittäviin säännöstelyihin. Mainittakoon vain esim. valtioneuvoston päätös marraskuun 19 p:ltä 1942, jolla päätöksellä kansanhuoltoministeriölle annettiin valta väestön toimeentulolle välttämättömien tarvikkeiden tuotannon turvaamiseksi ja niiden tuotantokustannusten rajoittamiseksi sekä maalle tarpeellisen viennin edistämiseksi määrätä, minkälaisen tuotteiden valmistukseen ja minkälaisin rajoituksin tällaisten tarvikkeiden tuotannossa tarvittavia raaka-, tarve- ja polttoaineita sekä käyttövoimaa saadaan käyttää. Tällä päätöksellä annettiin kansanhuoltoministeriölle oikeus esim. kieltää eräitä teollisuuslaitoksia jatkamasta toimintaansa sekä oikeus jakaa käytettävissä olevat raaka-aineet vain määrätyille teollisuuslaitoksille. Samoin sisältyi tähän päätökseen valtuus kieltää erinäisten uusien yritysten perustaminen ja vanhojen toiminnan laajentaminen. - Teollisuuspiirien samoin kuin yksityisyrittäjien taholta on tätä päätöstä ankarasti arvosteltu ja sanottu kansanhuoltoministeriön täten saaneen diktatoriset valtuudet määrätä kaikesta yritteliäisyydestä. Työväestön käsityksenä voitaneen sanoa, että silloin kun säännöstelytaloutta yleensä pyritään toteuttamaan, on kaikkien siihen alistuttava kokonaisuuden edun saneleminen rajojen puitteissa.

Että kaikki piirit eivät näissäkään oloissa kuitenkaan halua alistua valtiovallan holhoukseen, siitä saatiin todistus, kun eduskunta ei taloudelliseen valtalakiin sisällyttänyt oikeuksia puuttua luetolaitosten toiminnan säännöstelyyn, vaan poisti hallituksen esityksestä tätä tarkoittavan kohdan. Pankkimiespiirit ilmeisesti pelkäsivät, että jos hallitukselle myönnettäisiin sanotunlaiset valtuudet, sosialistiset ministerit - Tannerin johdolla tietenkin - rupeaisivat toteuttamaan vanhaa ohjelmaansa pankkien sosialisoinnista.

Mistään sosialisoinimisesta ei minun käsittääkseni kai kuitenkaan hallituksen taholla ole ollut kysymys, vaan tarkoitus lienee ollut tätäkin tietä tukea sitä politiikkaa, jota hallitus viime kesäkuusta lähtien on näyttänyt aikaisempaa johdonmukaisemmin noudattaneen. Kun siihen asti itse hallituksenkaan talouspoliittisissa toimenpiteissä ei oikein saattanut havaita mitään riittävää määrätietoisuutta, tapahtui nimittäin tässä suhteessa kesällä muutos. Kesäkuussa julkaistu hallituksen finanssiohjelma ja siihen liittyvä julistus olivat ikäänkuin käännekohtina entistä tehokkaamman inflationvastaisen taistelun aloittamisessa ja valtion talouden tasapainoon saattamisessa. Vaikka eduskunta eräässä kohdassa harasikin sangen sitkeästi vastaan - tarkoitan ns. bruttoverotusta - tuli hallituksen finanssiohjelma kuitenkin suurin piirtein lopulta hyväksytyksi. Se tiesi useiden uusien verojen säätämistä ja eräiden vanhojen korottamista, jota tietä valtion tulojen laskettiin lisääntyvän lähes parilla miljardilla markalla. Kun tähän tehostettuun verotukseen samalla liitettiin tehostettu lainaustoiminta ja siihen lokakuussa liitettiin vielä kovennettu hinta-, palkka- ja vuokrasäännöstely, joita kaikkia yleisesti oli vaadittu, oli siitä seurauksena, että valtiovarainministeri jo syksyllä saattoi mielihyvin todeta ikäänkuin päästyä tilanteen herraksi. Valtion tulot ja menot oli saatu jossain suhteessa hallittavaan tasapainoon, vaikka suuret sotamenotkin otettiin huomioon, ja setelimäärän lisääntymiselle oli myöskin saatu jarru. Kaikki tämä merkitsi eräänlaista käännettä inflationvastaisessa taistelussa. Oli nimittäin vihdoin myöskin hintakysymyksessä päästy niin pitkälle, että esim. maataloustuotteiden hinnat oli naulattu kiinni aina kuluvan satovuoden loppuun. Tämä merkitsi sitä, että elinkustannusindeksi ei enää mielin määrin nousisi, vaan se kyettäisiin pysyttämään melko tarkoin ennakolta laskettavissa rajoissa. Ja kun palkat sidottiin elinkustannusindeksiin, päästiin myöskin tällä linjalla jonkinlaiseen tasapainoon - päämäärä, johon varsinkin työväestön taholta hyvin monissa tilaisuuksissa oli katsottu välttämättömäksi pyrkiä. Elinkustannusindeksi nousi vuoden viimeisellä neljänneksellä vain 2 pisteellä sensijaan, että keskimääräinen nousu vuoden 1939 elokuusta viime vuoden syyskuuhun oli 7 pistettä neljänneksessä.

Kun inflation tulo aina merkitsee sitä, että sodan rasitukset joutuvat vain määrättyjen, verraten harvojen piirien kannettavaksi - huomattava osa niistä suhteellisen varattoman säästäjäluokkaan kuuluvia - on rahan arvon alenemisen herraksi pääsemistä tervehdittävä ennen muuta niiden kannalta, jotka vaativat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteuttamista yhteiskunnassa. Näihin kuuluvat ennen muuta työväestö ja maan vähäväkiset piirit yleensä. Heidän yleisten tavoitteittensa mukaista on, että varsinkin ne raskaat rasitukset, jotka so- ta mukanaan tuo, mahdollisimman oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti jaetaan kaikkien kannettavaksi ja että tämä tapahtuu siinä suhteessa kuin kullakin on kantokykyä.

Näin eivät kuitenkaan ajattele kaikki piirit tässä maassa. Senkin jälkeen, kun yleinen tasapaino hinnoissa ja palkoissa edellä kerrotulla tavalla saatiin aikaan, on milloin yhden, milloin toisen taloudellisen eturyhmän taholta tuotu julkisuuteen valituksia siitä, mitenkä sillä ja sillä tuotannon alalla olisi nopeasti tuotteitten hintoja korotettava. Tiheimmin näitä vaatimuksia tehdään maataloustuottajain taholla, jotka kuitenkin vähää ennen kovennetun hintasäännöstelyn voimaantuloa saivat tuotteilleen tuntuvat korotukset. Näyttääkin siltä, että nämä samoin kuin eräät muutkin taloudelliset ryhmät tässä maassa varsin vähän välittävät siitä, miten onnistutaan sellaisessa valtakunnallisessa kysymyksessä kuin taistelussa inflatiota vastaan, kunhan vain heidän omat ryhmäintressinsä tulevat riittävästi valvotuiksi. Työväestön ja kuluttajaväestön yleensäkin on kuitenkin mielestäni syytä rajoittaa tällaisia pyrkimyksiä.

Taloudellisista asioista puhuttaessa on syytä muistuttaa samasta asiasta, mistä puhui tasavallan presidentti tämän vuoden valtiopäivien avajaisissa. Valtion menot yhdessä sen kanssa, mitä kansa itse käyttää tarpeisiinsa, ylittävät sodan johdosta huomattavasti ns. kansantulon, so. kaikkien tulojen yhteenlasketun määrän koko maassa. Tällainen ylitys merkitsee sitä, että kun tulot eivät riitä, on turvauduttava aikaisemmin kerättyihin pääomiin. Niitä on sodan aikana jatkuvasti kulutettava. Se merkitsee köyhtymistä. Yleinen varallisuutemme sodan jälkeen on pakostakin paljon pienempi kuin mitä se oli ennen sotaa. Parhaassakin tapauksessa kuluu ilmeisesti vuosikymmenen, ehkä enemmänkin, ennenkuin sodan jälkeen saavutamme saman tason, mikä meillä sodan alkaessa oli.

Tämä on syytä palauttaa muistiin nimenomaan siitä syystä, että meidän maassamme on taloudellisia etupiirejä, jotka eivät vieläkään näytä jaksavan sitä tajuta. On piirejä, jotka aina vetoavat siihen huonoon kannattavaisuuteen, mikä näinä vuosina on monilla aloilla ilmeistä, ja vastustavat siitä syystä sodan rasitusten säilyttämistä heidän kannettavakseen. Tämä on selvästi tullut ilmi ennen muuta verotuskysymysten yhteydessä. Veroasiathan ovat olleet kaikkein keskeisimpiä yleisessä taloudellisessa keskustelussa viime aikoina. Tämä keskustelu ja ne riidat, joita verotuskysymyksistä on käyty, puhuvat riittävän selvää kieltä siitä, että taloudellinen luokkataistelu ei suinkaan ole hävinnyt yhteiskunnastamme, niin paljon kaunista kuin sodan synnyttämästä yksimielisyydestä ehkä saatetaankin puhua. Silloin kun tulee kysymykseen taloudellisten etujen uhraaminen tälle yksimielisyydelle, silloin kaikkooa kyllä yksimielisyys jokseenkin kauas ja valtaan pääsevät vanhat itsekkäät etupyyteet. Kukaan ei haluaisi itse maksaa tai uhrata mitään, vaan tahtoisi siirtää kaiken toisten kannetta vaksi.

Mitä erikoisesti sosialidemokraattisen puolueen suhtautumiseen tähän luokka- ja etutaisteluun tulee, niin meidän moittijoitammehan ei suinkaan ole puuttunut. Verraten yleisiähän ovat olleet väitteet, että hallitus sosialidemokraattisten ministerien johdolla suunnattomien verojen painolla johtaa maan talouselämän siihen, mihin sosialidemokraattit puolueohjelmansa mukaisesti aina ovat pyrkineet - sosialisointiin.

Näillä moitteilla on kyllä ollut se muodollinen oikeutus, että nimenomaan juuri useissa sodan rasitusten jakamiskysymyksissä sosialidemokraatit ovat melkein yksin eduskunnassa olleet hallituksen esitysten linjalla, kaikkien porvarillisten puolueitten suhtautuessa hallituksen "peitettyihin sosialisointiesityksiin" - kuten on sanottu - hyvin pidättyväisesti taikka suorastaan kielteisesti.

Sodan rasitusten jakamisesta ja verotuksesta puhuttaessa voivat sosialidemokraatit mielestäni kuitenkin sanoisinko puhtaalla omalla-tunnolla puolustaa ajamaansa kantaa. Se vastaa sitä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimusta, joka tänä aikana ulottuu yli kaikkien yhteiskuntakerrosten. Ja se soveltuu hyvin yhteen tasavallan presidentin edellä mainitussa puheessaan esittämien ajatusten kanssa, kun hän lausui: "Sodan oloissa, koko kansan köyhtyessä, ei verotuksessakaan voida noudattaa vakavaraaisia rauhanajan periaatteita. Kansakunnan elämän pelastamiseksi ja voiton saavuttamiseksi sodassa täytyy jokaisen mahdollisuuksiensa mukaan alistua suuriinkin uhrauksiin. Korkeidenkin verojen maksaminen on vain lievä vastike sille asevelvollisuudelle, jota toiset suorittavat sotarintamilla".

Taloudellisista kysymyksistä puheenollen on vielä lyhyesti kosketettava paria kysymystä, jotka erikoisesti koskevat ja kiinnostavat työläisiä, nimittäin palkkakysymystä ja elintarvikekysymystä.

Hintojen yhä kohotessa ja rahan arvon laskiessa lankeaa luonnostaan, että palkkojen korottamiskysymys on aina päiväjärjestyksessä. SAK:n ja sen alaisten liittojen johtoelimet ovat tästä syystä olleet jatkuvasti toimesta saadakseen työläisten palkat kohoamaan. Ammatillisten järjestöjen vakavista ponnisteluista huolimatta on monien työläisryhmien reaali-palkka sodan kestäessä alentunut, ehkä ei kuitenkaan siinä määrin kuin on tapahtunut eräissä muissa sotaikäisissä maissa. Työväenjärjestöjen ja valtiiovallan yhteisillä ponnistuksilla on palkkakysymyksessä saatu aikaan sellainen vakautuminen, ettei mikään romahduksellinen palkkojen aleneminen näytä mahdolliselta vaikkapa hintataso jatkuvasti kohoaisikin. Palkkojen kehitystä säännöstelevä palkkaneuvosto, joka eräitten työnantajapiirien ja maataloustuottajain vastuksesta huolimatta syyskesästä viime vuonna taloudellisen valtalin uusiaimisen jälkeen saatiin toimintaan, ei liene mikään ihmeitä tekevä laitos, mutta on siitä nykyisessä tilanteessa työläisille varmaankin enemmän hyötyä kuin vahinkoa.

Huomattavana edistysaskeleena palkkojen järjestelyssä voidaan pitää valtioneuvoston päätöstä viime lokakuun 1 päivästä, missä palkat sidotaan indeksiin ja määrätään, että aina kun indeksi kohoaa 10 pistettä, on palkkoja tarkistettava ja kussakin tarkistuksessa on suoritettava jokaisesta 10 indeksipisteen noususta 4 %n palkankorotus kulloinkin vallitseviin tuntipalkkoihin ja niihin verrattaviin aikapalkkoihin. Tämän valtioneuvoston päätöksen jälkeen suoritettussa tarkistuksessa työläisten palkat yleensä kohosivat 8 %:lla.

Vuosi sitten juuri näihin aikoihin oli elintarviketilanne meillä hyvin huono, lähinnä siitä syystä, että omaa viljaa ei ollut ja jätteen takia ei viljaa voitu kuljettaa Saksasta. Muutamissa teollisuus-

keskuksissa ei saatu kaikkina päivinä edes niukkaa leipäannosta. Huolestuneena sanottiin, että jos sota vielä jatkuu vuoden, niin kuinka kurja elintarviketilanne mahtaakaan olla jo ensi talvena. Ihmeeksemme olemme kuitenkin huomanneet, että tilanne tänä talvena on ollut paljon helpompi. Niin leipä- kuin rasva-annoksiakin voitiin viime syksynä jo korottaa ja mikäli kansanhuoltoministeriö vakuuttaa, ei niitä nyt ainakaan lähikuukausina tarvitse pienentää.

Sato tosin ei tullut niin hyvä kuin kesällä odotettiin, mutta kuitenkin parempi kuin edellisenä vuonna. Ratkaiseva on kuitenkin ollut, että Saksasta on saatu leipäviljaa niinkin huomattava määrä kuin yli 200.000 tonnia ja sen laivauskin on tähän mennessä voitu suorittaa verrattain tyydyttävästi. Näin leivän saanti ensi satoon saakka lienee turvattu.

Rasvatilanne ei ole hyvä, mutta olosuhteisiin katsoen kuitenkin tyydyttävä. Kotimainen kuukautinen tuotanto tosin vastaa vain puolta kuukusikulutuksesta, mutta kun varastossa on voita yli 7 milj. kiloa, voidaan vajeus tällä peittää noin puolen vuoden ajan. Toiveita on, että voita edelleen voidaan ostaa ulkomailta.

Sokeri on sellainen tavara, jota kansanhuollon varastossa on vähän ja vaikka äskettäin saatiinkin Saksasta ostaa joku määrä, tulee sokerin saanti kevät- ja kesäkuukausina ehkä nykyistäkin vaikeammaksi.

Vaikein kuitenkin on tilanne vaatteiden ja eritoten jalkineitten suhteen. Varastot pienenevät päivä päivältä ja mahdollisuudet tuottaa ulkomailta ovat perin niukat. Vaatetus- ja jalkinealalla meidän on siirryttävä entistä enemmän korviketuotantoon ja jokainen tietää, ettei paperi ja puukenkä ole mikään ihannejalkine varsinkaan sellaisessa lumi- ja vesisohjossa kuin tänä talvena on ollut. Mutta voitettava se on sekin tilanne.

Edellä selostamieni taloudellisten kysymysten yhteyteen joko välittömästi tai välillisesti kytkeytyvät useimmat tärkeimmistä sisäpoliittisista päivänkysymyksistä. On kuitenkin eräitä puhtaasti poliittisiakin kysymyksiä, joilla on ollut ja on tänäkin päivänä huomattava merkitys ja joita on syytä tässäkin yhteydessä lyhyesti kosketalla. Siinä päätöslauselmassa, jonka Puoluetoimikunta viime vuoden alkupuolella valmista ja jonka Puolueneuvosto viimeisessä kokouksessaan kesäkuun 28. p:nä hyväksyi, käsitellään näitä poliittisia kysymyksiä. Tämä päätöslauselma saatettiin tasavallan presidentin ja hallituksen jäsenten tietoon ja heidän kauttaan se myös saatettiin ylipäällikönkin tietoon.

On kuitenkin todettava, että vain osa niistä toivomuksista, joita puolueemme johto tuossa asiakirjassa ja sen jälkeen valtioneuvostolle osoitetussa kirjelmässä, jonka viime neuvoston kokouksen valitsema lähetystö pääministerille jätti, on esittänyt on käytännössä huomioitu. Kysymykset sellaiset kuin selvempi määritelmä sotamme päämääristä, eräiden piirien harjoittama suur-Suomi-propaganda, kansanvaltaisen valtiomuotomme parjaaminen ja halventaminen ja yksipuolinen sensuuri- ja tiedotustoiminta ovat niitä sisäpoliittisia kysymyksiä, jotka, vaikka nii-

hin onkin kiinnitetty huomiota, eivät ole saaneet edellyttämäämme tyydyttävää ratkaisua, vaan ovat edelleenkin päiväjärjestyksessä.

Sellainen kysymys, kuin selvä ja tiukka määritelmä sotamme päämääristä ei ole yksinomaan ulkopoliittinen, vaan on se myöskin ensiarvoisen tärkeä sisäpoliittinen kysymys. Se askarruttaa miltei jokaisen kansalaisen mieltä ja enemmän tai vähemmän selvästi tajutaan, että sillä kysymyksellä saattaa olla kauaskantoinen merkitys. Se on kysymys, jonka ympärillä helposti intohimot kuohahtavat ja jos sitä hoidetaan huonosti, saattaa se muodostua hajoitus- ja riitakysymykseksi, jollaisen irtipäästämiseen meillä nykyisessä vakavassa tilanteessa ei olisi varaa. Tasavallan presidentti ja pääministeri ovat kyllä puheissaan selittäneet, että puolustussodallamme ei ole muita tarkoituksia, kuin maamme rajojen puolustaminen ja itsenäisyytemme turvaaminen, mutta kun samanaikaisesti eräät piirit ja heidän äänenkannattajansa kovaäänisesti puhuvat Itä-Karjalan liittämisestä Suomeen ja Suur-Suomen luomisesta, on se omiaan antamaan ei vain ulkomailla mutta myöskin täällä kotimaassa kansalaisille sellaisen käsityksen, että asia on epäselvä. Tiedetään, että maassa on sensuuri, joka eräissä tapauksissa on liiankin tarkka ja ankara, mutta ihmetellään, miksi se on voimaton sellaisiin henkilöihin ja julkaisuihin nähden, jotka selittävät maamme tarkoituksia toisin kuin vastuunalaiset hallitusmiehet. Tällainen asiointila ei voi jatkua, vaan on sotamme päämääristä saatava selvä määritelmä ja yhtenäinen linja.

Toisarvoinen ei myöskään ole kysymys maamme kansanvaltaisen valtiojärjestyksen suojelemisesta ja kunnioittamisesta. Puolueemme ja yleensä työväestön taholta onkin jatkuvasti kiinnitetty huomiota siihen, että eräiden julistajien ja uuden näkemyksen edustajain annetaan edelleen sitä parjata ja kaivaa maata sen alta. Vaikka tuo parjaajien ryhmä onkin verrattain pieni ja siinä mielessä siis melko merkityksetön, tekee tällainen menettely kuitenkin hyvin kiusallisen vaikutuksen nimenomaan juuri tällä hetkellä, jolloin tuhannet parhaimmista pojistamme saavat uhraata henkensä puolustaessaan tätä maata ja sen kansanvaltaista valtiojärjestystä bolshevistista diktatuuria vastaan, joka uhkaa sen hävittää. Tässä niinkuin edellisessäkin kysymyksessä on asianomaisten viranomais-ten ja nimenomaan sensuurin taholla ollut havaittavissa johdonmukaisuuden ja riittävän valppauden puutetta.

Näiden huonosti hoidettujen ja järjestämättä jääneiden kysymysten ohella on maan asioiden menestyksellistä hoitamista vaikeuttanut vielä sekin seikka, ettei hallitus aina tärkeissäkään kysymyksissä ole voinut esiintyä yhtenäisenä ja lujana kuten eletäväänä oleva vaikea ajankohta olisi edellyttänyt.

Nykyinen kokoomushallitus muodostettiin Moskovan pakkorauhan synnyttämien vaikeitten kysymysten selvittämisen merkeissä. Sen selvittävänä oli ensinnäkin siirtoväen sijoittamis-, huoltamis- ja korvauskysymys, kansanhuollon ja maan talouselämän järjestäminen sekä valtakunnan uusien rajojen turvaaminen ja pienentyneen isänmaan puolustaminen sekä sisäisiä että ulkoisia vihollisia vastaan. On todettava, että hal-

litus sillois t äärimmäiset vaikeat ajat huomioonottaen työskenteli menestyksellisesti.

Mutta mitä pitemmälle aika on kulunut, sitä enemmän on alkanut ilmetä säröjä ja hajanaisuutta hallituksen toiminnassa ja kokoonpanossa. Suurimpana heikkoutena on kieltämättä ollut se, ettei ole onnistuttu laatimaan yhtenäistä ohjelmaa, joka yhdistäisi ja sitoisi kaikkia tällaisen laajalle pohjalle nojautuvan hallituksen jäseniä, vaan useimmat ministereistä hoitelevat asioita oman käsityksensä tai puolueensa intressien mukaisesti. Siitä on aiheutunut, että esim. tärkeiden ulkopoliittisten kysymysten ratkaisu on jäänyt joko yksinomaan ulkoministerin tai vain muutamien hallituksen jäsenten tehtäväksi ja maamme ulkopoliitiikan hoito onkin viime aikoina joutunut sekä kotimaassa että ulkomailla verrattain terävän arvostelun alaiseksi (kuten täällä jo ulkopoliittisessa katsauksessa osoitettiin). Myöskin eräitten sisäpoliittisten asiain hoidossa kuten esim. poliittisten pakolaisten karakoittamisasiassa on sattunut tapauksia, jotka ovat aiheuttaneet kirpeätä ja samalla oikeutettua arvostelua. Tässäkin asianomainen ministeri muita hallituksen jäseniä kuulematta, yritti hoitaa pelkkänä poliisitoimenpiteenä sellaista poliittista kysymystä, joka normaalisinakin aikoina on hyvin arkaluontoinen puhumattakaan nykyisestä tilanteesta.

Hallituksen toiminnan hajanaisuus ja ohjelmattomuus on aiheuttanut senkin, ettei se ole edes eduskuntaan nähden voinut esiintyä yhtenäisenä. Onpa sattunut sellaistaikin, että hallituksen yksimielisesti tekemän esityksen takaa eräät ministerit eduskunnassa ovat vetäytyneet pois. Ministereillä ei ole ollut riittävää vaikutusvaltaa puolueissaan, jotka syystä tai toisesta eivät ole hyväksyneet hallituksen välttämättömiksi katsomia toimenpiteitä. Sellainen menettely, mikä sattui eduskunnassa esim. varallisuusverolain, luotonannon säännöstellyn ja taloudellisen valtalain käsittelyn yhteydessä, joista jo aikaisemmin olen maininnut, on osoittanut ensinnäkin kuinka hajanaisesti ja voimattomasti hallitus näiden esitystensä takana on seisonut ja toiseksi, kuinka edesvastuuttomasti eräät ryhmät eduskunnassa suhtautuvat yksistään maamme menestyksellisen puolustamisen kannalta ensiarvoisen tärkeisiin kysymyksiin. Jo useamman kerran on jouduttu tilanteeseen, jollain sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ja sosialidemokraattiset ministerit ovat ainoat, jotka ovat pysyneet hallituksen esityksen takana, vaikeivat nämä esitykset suinkaan aina ole olleet yksinomaan mieluisia puolueemme jäsen- ja kannattajajoukoille.

Tällainen asiointila on puolueemme jäsenten ja kannattajain keskuudessa herättänyt oikeutettua huolestumista ja yhä useammin ja yhä terävämmässä äänilajissa kysytään, pitääkö sosialidemokraattisen puolueen edustajain hallituksessa ja eduskunnassa yksinään ottaa vastuulleen kaikki sodan aiheuttamat kaikkia kansalaisia suuresti rasittavat ja kaikille epämieluisat, mutta kiertämättömät päätökset ja teot samanaikaisesti kuin eräiden porvarillisten ryhmien edustajat ajavat vain omia ryhmäetujaan sekä estävät ja jarruttavat hallituksen välttämättömiksi katsomien lakien hyväksymistä ja voimaantuloa. On

ilmeistä, että tällainen käytäntö ei voi jatkua pitemmälle. Sosialidemokraattien on joko vetäydyttävä pois hallituksesta tai hallituksen kokoonpano on saatava sellaiseksi, että se voi toimia yhtenäisempänä. Mitä hallituksesta kokonaan poisvetäytymiseen tulee, niin siihen puolueellamme nykytilanteessa kuitenkin tuskin on varaa, niin houkuttelevalta kuin sellainen nykyisessä vaikeassa tilanteessa saattaisi tuntuakin. Hallituksessa puolueemme kuitenkin voi vaikuttaa asiain kulkuun. Joka tapauksessa on aikaansaattava parempi yhteistoiminta kuin tähän asti ja sitä varten olisi laadittava yhtenäinen, kiinteä maamme ja kansamme elinkysymykset ja tärkeimmät päivänkysymykset käsittävä hallitusohjelma, jonka pohjalla hallitus muodostettaisiin ja joka olisi kaikkia siihen osallistuvia puolueita ja hallituksen jäseniä velvoittava ja niin ollen turvaisi myös hallituksen jäsenten keskeisen mahdollisimman hyvän yhteistyön.

Puolueemme edustus on hallituksessa myös ollut viime aikoina liian vähälukuinen. Kuudestatoista hallituksen jäsenestä on vain 4 sosialidemokraattia. Tästä on ilmennyt tyytymättömyyttä puolueemme keskuudessa. On katsottu, että laajalle pohjalle nojautuvassa kokoomushallituksessakin puolueellamme pitäisi olla ainakin 5-6 edustajaa. Tasavallan presidentin vaalin jälkeen tapahtuvassa hallituksen vaihdoksessa olisikin pyrittävä siihen, että puolueemme edustus siinä saataisiin nykyistä paremmin puolueemme voimasuhteita vastaavaksi. Samalla on meidän pyrittävä aikaansaamaan muutoksia myös eräillä tärkeillä nyt porvarillisten hallussa olevilla ministerituoleilla. Ensisijaisesti on huomioni tällöin kiintynyt ulko- ja sisäministerin salkkujen nykyisiin hoitajiin.

Lopuksi tahtoisin vielä saada sanotuksi, että käsitykseni mukaan meidän on monista epämukavuuksista huolimatta pyrittävä säilyttämään kansamme rintama kaikissa tärkeissä valtakuntamme peruskysymyksissä yhtenäisenä. Erittäin tärkeitä on, että puolueemme omassa keskuudessa vallitsee mahdollisimman suuri yksimielisyys. Näin me voimme parhaiten hoitaa niin hyvin maamme kuin puolueemmekin ja sen edustamien työläisjoukkojen etuja. Ja yhdessä pysyen on mahdollisten tyhmyyksien tekokin helpompi kestää.

14/2 - 43

Päätöslauselmaehdotus
=====

Puolueneuvoston kokoukselle 14. 2. -43.

Kuultuaan selostukset maamme ulkopoliittisesta ja sisäpoliittisesta asemasta Sosialidemokraattinen Puolueneuvosto, aikaisemmin esittämänsä kannan mukaisesti selittää, että Suomen nykyinen sota talvisodan jatkona on puolustustaistelua, johon kansamme vastoin tahtoaan on ollut pakotettu ryhtymään. Sen tarkoituksena on yksinomaan maamme vapauden ja itsenäisyyden turvaaminen. Se on siten erillinen sota, joten me emme ole osallisia suurvaltain välisessä kamppailussa emmekä taistele kummankaan suurvaltaryhmän tavoitteiden puolesta. Se seikka, että Suomi Saksan rinnalla taistelee samaa vihollista, Neuvostoliittoa, vastaan, ei muuta tätä tosiasiaa. Siitä johtuu myös, että Suomi on vapaa päättämään sodasta irtautumisestaan, milloin siihen sopiva hetki ilmaantuu ja sen vapaus ja itsenäisyys on turvattu.

Puolueneuvosto lausuu valittelunsa sen johdosta, että eräillä tahoilla maassamme ei ole johdonmukaisesti omaksuttu tätä käsitystä, vaan on haluttu selittää pyrkimyksiämme maallemme vahingollisella tavalla. Puolueneuvosto odottaa, että hallitus tähänastista valppaammin seuraa näitä maallemme vahingollisia ilmiöitä ja ryhtyy toimenpiteisiin ehkäistäkseen niiden jatkumisen.

Maamme ulkopoliitiikan vastaiseen hoitoon nähden Puolueneuvosto pitää tärkeänä, ettei maamme itsenäisyyttä vaarantaviin poliittisiin sitoumuksiin mennä ja että myös taloudellinen riippumattomuutemme säilytetään. Ulkopoliitiikkamme päämääränä tulee olla hyvien välien ylläpitäminen ja niiden edelleen kehittäminen kaikkien niiden maiden kanssa, joihin maamme on ystävällisissä suhteissa. Ylimielistä ja loukkaavaa suhtautumista muihinkin kansoihin on vältettävä. Erikoisesti korostaa Puolueneuvosto suhteiden lähentämisen tärkeyttä Skandinavian maihin, lähinnä naapurimaahamme Ruotsiin, samoin kuin Amerikan Yhdysvaltoihin, huomauttaen, että on pyrittävä poistamaan ne esteet, jotka ovat omiaan

vaikeuttamaan näiden suhteiden kehittymistä. Itsestään selvää on, että suhteittemme Saksaan tulee olla ystävälliset ja korrektit.

Pitäen välttämättömänä yksimielisyyden säilymisen kansamme keskuudessa kaikissa maamme olemassaolon turvaamista koskevissa suurissa peruskysymyksissä ja, korostaen kansanvaltaisen valtiojärjestyksemme turvaamisen ja edelleen kehittämisen tärkeyttä, Puolueneuvosto tähden-tää, että ulkopoliittikkamme ohella myös maamme sisäpolitiikan hoidossa on vältettävä kaikkea, mikä on omiaan tätä rikkomaan. On välttämätöntä, ettei kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen vapaalle toiminnalle sodan-kaan aikana aseteta suurempia rajoituksia kuin maan turvallisuuden kannalta on välttämätöntä. Oman maan kansalaisten vapauksien ohella on myös täällä turvapaikkaoikeutta nauttivien ulkomaalaisten oikeuksia kun-nioitettava. Kansanvaltaista valtiojärjestystämme tukevan sanomalehdis-tön vapautta ei ole tarpeettomasti rajoitettava. Sitävastoin on tähän-astista tehokkaammin valvottava kansanvaltaa vastaan vehkeilevien pii-rien työskentelyä. Valtion tiedoitus- ja propagandatoiminnan on tuetta-va kansanvaltaista valtiojärjestystämme, eikä siinä saa esiintyä mitään, mikä on omiaan vahingoittamaan maamme suhteita toisiin maihin. Suur-Suomen puolesta harjoitettavasta propagandasta on luovuttava.

Sodan jatkuessa sen aiheuttamat taloudelliset rasitukset muo-dostuvat yhä raskaammiksi. Kun niistä ei toistaiseksi voida vapautua, on huolehdittava siitä, että nämä rasitukset jakautuvat tasapuolisesti eri kansalaisryhmien kesken niiden kantokyvyn mukaisesti. Tämän vuoksi ei ole kartettava ankaraakaan suurten tulojen ja omaisuuksien verotta-mista. Verotuksen perusteet ja veroteknillinen koneisto on usittava niin, että verotus saadaan kaikkiin verovelvollisiin nähden tehokkaaksi. Verotuksen ja lainaustoiminnan tehostamisen ohella on valtion suuriksi paisuneita sotilasmenoja pyrittävä tehokkaan kontrollin avulla supista-maan.

Edellä kosketelluilla ja muilla oikeiksi katsottavilla toi-menpiteillä on tarmokkaasti pyrittävä estämään rahan arvon aleneminen. Se ei kuitenkaan saa tapahtua työläisten ja muiden palkannauttijain reaali-palkan jatkuvalla alentamisella, vaan tehokkaalla hintasululla.

Voidaksemme selviytyä kestettävänäamme olevista suurista talou-

dellisistä vaikeuksista, on maallemme tärkeä teollisuus- ja muu tuotanto pidettävä käynnissä riittävässä laajuudessa. Erikoisesti on elintarviketuotantoa tehostettava ja tuontimme rahoittamiseksi tärkeitä vientiteollisuutta on pyrittävä lisäämään. Tämän saavuttamiseksi on kiinnitettävä huomiota tarpeellisen työvoiman saamiseen näille aloille. *M. M. M.*

Erittäin tärkeänä on pidettävä, että saadaan aikaan yhtenäinen hallitusohjelma, jossa edellä mainitut näkökohdat huomioidaan ja joka on kaikkia hallitukseen osallistuvia puolueita velvoittava. Varsinkin ulko- ja sotilaspoliittisten asiain käsittelyssä on niistä päättävien ja vastuussa olevien elinten kesken saatava aikaan tähänastista parempi keskinäinen luottamus.

Lopuksi Puolueneuvosto pitää aiheellisena huomauttaa, että sosialidemokraattisen puolueen edustusta hallituksessa on lisättävä puolueen voimasuhteita paremmin vastaavaksi.

MINISTERI TANNERIN LAUSUNTO

SOS.-DEM. PUOLUENEUVOSTON KOKOUKSESSA 14.2. -43.

Väinö T a n n e r : Tällä kuultiin peräkkäin kaksi alustusta ja niiden pohjalla voi saada aikaan laajan keskustelun. Kun/poliittinen puoli en kiinnostavampi ja ainakin tällä hetkellä tärkeämpi, haluaisin kohdistaa lausuntoni pääasiassa siihen.

Kun puoluetolimikunnassa ehdotettiin tämän alustuksen suorittamisen antamista Kedolle, niin minä myönnän, että minulla oli hiukan epäilyksiä, kuinka tällä siitä selviydyttäisiin. Keto on viime aikoina ollut hieman kiihtynyt ja pelkäsin, että siitä voi muodostua hyvinkin kiihkeä alustus, joka ei lupaa hyvää keskustelua. Mutta minä onnittelien Ketoa. Hän on hyvin suoriutunut tehtävästään ja tasapuolisesti esittänyt asiat sellaisina kuin ne ovat ja on pysynyt minun mielestäni pääasiassa oikeilla linjoilla. Tietysti on joukossa joitakuita suoranaisia erehdyksiäkin mm. siksi, että Kedolla ei ole sisäisiä informatioita kaikista asioista ja että hän on liian paljon ottanut huomioon, länsivaltain, etupäässä Yhdysvaltain, taholta annettuja tietoja. Mutta ne ovat pieniä asioita enkä niihin tahdo puuttua. Pääasia on katsoa, olemmeko tähän saakka olleet oikealla tiellä ja mitä tällä hetkellä tai läheisessä tulevaisuudessa on tähtävissä.

Mitä tähänastiseen Suomen ulkopoliittikan ja sotilaspolitiikan ja kaiken muun kulkuun tulee, niin minusta näyttää, että meidän tiemme on ollut johdonmukainen ja selvä. Ainakin se on ollut sellainen, että tuskin olisimme voineet missään käännekohtassa muunlaista ratkaisua tehdä kuin mitä olemme joutuneet tekemään. Meillehän on ulkoapain aina suorastaan pakotettu ratkaisut. Niin kävi talvisodan aikana, niin kävi sen jälkeen seuranneen hermosodan aikana. Ja kun me uudelleen jouduimme kesäkuussa 1941 nykysootaan, niin luulen, että tälläkään hetkellä tuskin on maassa ketään, joka uskaltaisi sanoa, että sitä kannanottoa silloin olisi voitu välttää.

Meidän suhteemme Saksaan, joka ehkä on eniten arvostelun alaisena on ollut vaihteleva viime vuosina. Talvisodan aikana tässä maassa tuskin oli anoaakaan meidän puolueemme keskuudessa - ja tuskin muuallakaan, - joka ei olisi pitänyt Saksaa pääasiallisimpana syynä näihin onnettomuuksiin, joihin meidän talvisodassa joutui. Mutta kun Moskovan

rauha oli tehty ja Neuvostoliitto osoitti todellisen tarkoituksensa, niin se suorastaan ajoi meidät hakemaan tukea ja turvaa Saksalta ja siten mielialat vähitellen kääntyivät sinnepäin suopeammiksi.

Tämän sodan aikana on pidetty Saksaa luotettavimpana tukena Neuvostoliittoa vastaan. Mitään vastahakoisuutta Saksan valtiota vastaan ei ole ollut, vaikka emme tietenkään koskaan ole täällä voineet hyväksyä sitä valtiollista järjestelmää ja niitä suunnitelmia olojen vastaiseen järjestelyyn nähden, joita siltä taholta on tullut.

Nyt, kun sotaonni on kääntynyt, on kaikista näistä asioista herännyt vilkasta keskustelua. Tietysti me emme vieläkään tiedä, minkälaiseksi ratkaisu tulee. Voitaneen sanoa, että Saksa on tämän talvisodan taistelut hävinnyt, mutta sodan ratkaisu on vielä taivaan tuulissa. Me emme ainakaan siitä mitään tiedä. Ja yleensäkin me tiedämme hyvin vähän siitä, mitä on tulossa. Me emme voi kurkistaa pääesikuntien suunnitelmiin emmekä myöskään diplomaattisten keskustelujen tavoitteisiin. Minkä tiedämme, on se, että sota voi jatkua hyvin kauan. Toistaiseksi ei ole minkään maan sisäinen rintama ole sortunut eikä väsynyt. Ennen kuin jotakin tällaista tapahtuu, ei myöskään mitään ratkaisua voida sodassa odottaa.

Sodassa tapahtunut käänne on kuitenkin antanut aiheen tehokkaalle diplomaattiselle offensiiville. Nythän käydään voimakasta hermosotaa, ja tätä hermosotaa käydään pääasiassa länsivaltojen, lähinnä Yhdysvaltojen taholta. Sitä käydään ei vain meidän maamme yleistä mielipidettä kohtaan, vaan kaikissa muissakin maissa, jotka ovat toisella puolen barrikaadia, Romaniassa, Unkarissa, Italiassa, puhumattakaan yrityksestä vaikuttaa itse Saksan mielipiteisiin. Tällainen diplomaattinen offensiivi, jonka tavoitteena on horjuttaa sisäinen rintama, vaikuttaa mielipiteisiin ja vaikuttaa ennen kaikkea rauhanhalun lisäämiseksi, on otettava vastaan yhtä kylmäverisesti kuin me olemme aikanaan sodankin ottaneet. Kullakin hetkellä on harkittava, mikä on totta, mikä on varteenotettavaa ja mikä on sellaista, jota voi seurata. Äkinäiset käänteet eivät ole kunnioitusta ja luottamusta herättäviä. Meiltä on yleensäkin tahtonut liiaksi puuttua ns. isäntämieltä. Tarkoitin tällä

sitä, että me emme riittävässä määrässä ole itsenäisesti harkinneet, mitä meidän maamme etuihin kuuluu.

Aikaisemmin meillä oli piirejä, joiden pääasiana oli juosta Neuvostoliiton asioilla ja ylläpitää yhteyttä täällä olevaan Neuvostoliiton lähetystöön, kuulla sieltä uutisia ja tietoja, jotka kaikki olivat olevinaan mitä varmimpia. Välillä esiintyi samanlaista suhtautumista - tosin toisissa piireissä - Saksan taholta tuleviin tiedoituksiin. Ja nyt on taas heittäydytty toiseen äärimmäisyyteen. Nyt melkein nuoleskellaan Yhdysvaltoja ja koetetaan kaikin tavoin osoittaa, mitenkä erinomaisen suuressa arvossa me pidämme suhteiden saamista hyväksi sinnepäin.

Itse asiahan on oikea, mutta se tapa, jolla tätä mielialan käännettä tahdotaan osoittaa, on ainakin minussa herättänyt melkein täysin vastenmielisyyttä. Varsinkin kun se on johtanut siihen, että katsotaan meidän asioitamme suuressa määrin niillä silmillä, joilla Yhdysvallat niitä katsovat. Tällöin on mielestäni muistettava, etteivät Yhdysvallat meidän hyväksemme ja meidän sinisten silmiemme vuoksi osoita harrastusta meidän asioitamme kohtaan. Eikä niille ole pääasia saada Suomi irtautumaan sodasta Suomen oman tulevaisuuden vuoksi. Niille on oma etunsa kysymyksessä ja ne toimivat sen mukaan kyynillisesti, niinkuin kaikki muutkin suurvallat toimivat.

En malta olla lukematta otetta eräästä englantilaisesta lehdestä, jota juuri äskettäin meillä referoitiin, News Chronicle-lehdestä, joka puhuu Suomeen kohdistetuista rauhanehdotuksista, joita maailma viime viikkoina ja kuukausina on ollut täynnään. Tämä lehti esittelee niitä suuria etuja, joita Suomen erikoisrauhalla voisi olla Neuvostoliitolle. Koko pohjoinen rintama Leningradista pohjoiseen päin vapautettaisiin. Suomenlahti tulisi venäläisten kontrollon alaiseksi, samoin Petsamokin, mikä parantaisi huomattavassa määrässä liittoutuneiden asemaa Pohjois-Skandinaviassa ja helpottaisi saat-
tueiden lähettämistä Venäjälle. Mutta lehti lisää sitäpaitsi: Tällainen erikoisrauha tulisi vaikuttamaan koko sota-asemaan. Jos Suomi olisi ulkopuolella sodan, tulisi linnoitusvyöhyke Saksan ympärillä samoin kuin Saksa kokonaisuudessaankin sen riskin alaiseksi, että

sitä kohtaan voitaisiin kohdistaa sivustahyökkäyksiä. Sitäpaitsi aseiden laskeminen Suomen taholla vaikuttaisi psykologisella tavalla aivan laskemattomassa laajuudessa niin hyvin vallatuilla alueilla kuin Saksan valtakunnassa. Tässä yhteydessä huomauttaa lehti, että alku Saksan tappioon edellisessä sodassa johtui eräiden liittoutuneiden irtautumisesta.

Tässä minusta on hyvin keskitetysti ja oikein määritelty ne syyt, joiden vuoksi meitä voimalla koetetaan kehoittaa irtautumaan sodasta ja tekemään rauha. Tässä propagandassa ei ole kartettu suorastaan ikäviäkään keinoja, voipa sanoa melkein likeisiakaan keinoja, niinkuin Yhdysvaltain sanomalehdistön viikkokausia jatkunut nalkuttelu Japanin lähesystön teekutsuista on ollut suorastaan ala-arvoista sanomalehtikirjoittelua. Schoenfeldtin, lähettilään, matka pois Suomesta lavastettiin samassa mielessä myös erinomaiselle tavalla ja saatiin täällä yhtäkkiä syntymään suuri levottomuus. Koetettiin kuvailla, että se merkitsi välien rikkoutumista. Sitähän sen ei tarvinnut merkitä. Miksei sitä voinut ottaa aivan luonnollisena asiana. Hänhän ilmoittaa itse lähteneensä informoimaan siellä olevia valtiomiehiä ja saamaan itse informatioita.

Mitä olen hermosodasta ja -offensiivista sanonut, ei tietysti ole tarkoitettu ilmaisemaan sitä, etteikö meidän olisi syytä pitää suhteet Yhdysvaltoihin niin hyvinä kuin suinkin on mahdollista. Myöskin yhdistettyyn kuningaskuntaan, Englantiin, pitäisi saada luoduksi sodanjulistuksesta huolimatta hyvät ja luottamukselliset suhteet ja mikäli mahdollista saada sotatila suorastaan poistetuksi. Ei meillä myöskään ole aihetta torjua ajatusta sodasta irtautumisesta ja erikoisrauhan teosta. Se on ollut koko kansan ajatus kaiken aikaa kuin meillä sotaa on käyty ja siinä suhteessa tuskin lienee eriävää mielipidettä meidän keskuudessamme ja tuskin koko kansan keskuudessa. Ei myöskään ole tarvetta tässä suhteessa painostaa hallitusta. Hallitus on varmasti - minä tiedän sen - valmis tällaisen askeleen ottamaan silloin, kun siihen on mahdollisuus olemassa. Tällaista mahdollisuutta meillä ei tähän mennessä ole ollut. Yhdysvaltain taholta on jopa eräissä virallisissa lausunnoissa viitailtu siihen, että Suomelle olisi muka tarjottu rauhaa. Sellaista tarjousta ei ole tapahtunut, tiedän sen, ja kaikkein vähimmin on mistään rauhanehdoista ollut puhetta.

Mutta vaikka me pyrimmekin tai mielellämme näkisimmekin, että me pääsemme irtautumaan sodasta ja maamme rauhantilan maahamme, niin minusta ei ole järkevää ja viisasta huutaa sitä maailmalle. Ei sellaista, joka tällaisen käsityksensä ja halunsa toittotaa, voi toivoa saavansa hyvää ja kunniallista rauhaa. Tällainen maailmalle toittotus antaa sen kuvan, että maa ei enää kestä, maassa ollaan väsyneitä ja että maa välttämättä tarvitsee rauhan. Jos sellainen käsitys leviää, silloin tietää myös, minkälaiset ehdot voidaan saada. Rauhanteko ei ole muutenkaan mikään yksinkertainen asia. Ei ollut ^{poa} helppoa saada käyntiin neuvotteluja esimerkiksi talvisodan aikana. Silloin saatiin kiertoteitä valmistella asiaa lähes puolentoista kuukauden aikana. Ja nyt ovat mielestäni vaikeudet vieläkin suuremmat kuin silloin, sillä meillä on hyvin komplisoitu ulkopoliittinen asema suurvaltojen erilaisten liittoutumisten vuoksi.

Vaikein kysymyshän on siinä, kuinka tällaisen rauhan nykyoloissa voisi järjestää ja kuinka me tulemme toimeen, jos me Neuvostoliiton kanssa yhtäkkiä solmisimme rauhan. Muistettava on, että massamme on saksalaista sotaväkeä, joka tosin on rajoitetulla alueella. On muistettava, että me olemme riippuvaisia niistä kaupallisista ~~ja~~ kulku-reiteistä, joita myöten ulkomaankauppamme nykyään kulkee. Olemme tuoneet maahan esim. viime vuoden aikana 9 miljardin markan arvosta tavaraa - sotatarvikkeita lukuunottamatta - ja tästä määrästä on noin 90 % tullut Saksasta tai sen kautta. Jos erikoisrauhalla katkaistaan välit etelään päin, niin on hyvin problemaattista, mitenkä täällä elämä sen jälkeen voi jatkua.

Myös sotapoliittisesti asema on epämääräinen. Meidän on vaikea luottaa siihen, että Neuvostoliitto tällaista rauhaa kunnioittaisi, ja jos me vetäisimme joukkomme pois rintamilta, etteikö se silloin marssisi perässä tai ainakin odottamatta tekisi hyökkäystä maahamme. Länsivaltojen antamat takaukset tässä suhteessa merkitsevät jokseenkin yhtä vähän kuin se paperi, jolle sellaiset kirjoitetaan. Neuvostoliittoa voi vastustaa vain maajoukkojen avulla ja sellaisia maa-armeioita ei mikään suurvalta ole valmis Suomeen lähettämään.

Mielstäni viimeaikaisen ajattelun ja keskustelun suurin vika ja virhe on siinä, että täällä on tahdottu toimia liiankin paljon länsivaltoihin päin. On turhaa luulla, että ne voisivat ainakaan tällä hetkellä paljoakaan turvaa antaa. Meidän katseemme ovat aina kautta historian kohdistunut ja tulevat myöskin vastedes kohdistumaan itään päin. Sieltä päin meitä vaara uhkaa ja sinne päin meidän on oloimme aikanaan saatava järjestetyksi niin tyydyttävälle kannalle, että elämä täällä voi turvallisesti jatkua.

Jos nyt Neuvostoliitto tässä nykyisessä sodassa selviytyisi voittajana Saksasta itärintamalla käytävien suurten taistelujen avulla, niin se olisi varmasti ei vain Euroopalle, vaan ennen kaikkea Suomelle mitä suurin onnettomuus. Eikä se ainakaan sosialidemokratialle olisi mikään palvelus ja turva. Me tiedämme varsin hyvin, minkälaisia demokraattisia muotoja sen jälkeen Euroopassa tultaisiin valtiojärjestyksissä noudattamaan. Kun taistelu idässä vielä on kesken, kun kesäaikana on mahdollista odottaa toiseenkin suuntaan käyvää lainehtimista, on varmintä pitää tätä taistelua vieläkin epäselvänä ratkaisuun nähden. Sodassahan ollaan melkein niinkuin urheilukilpailuissa. Jos minä olen läikähty, niin kyllä kilpaileva juoksijakin on lähellä läikähtymispistettään. Ja kaikki riippuu siitä, kumpi viimeiset kymmenen metriä jaksaa ottaa enemmän voimia itsestään ulos.

Mitä sosialidemokraattisen puolueen asenteeseen viimeaikaisiin tapahtumiin nähden tulee, niin me olemme mielestäni näin jälkeempäinkin arvostellen osanneet panna kantamme varsin hyvässä ja tyydyttävässä muodossa paperille jo vuosi takaperin. Se paperi on aikanaan täällä puoluepuolesta luettukin. Siinä on meidän suhtautumisemme koko sotaan ja sodan päämääriin selkeästi ja kirkkaasti esitetty. Siinä ei luullakseni ole sanaakaan, mitä vielä tänäkään päivänä tarvitsee perua tai muuttaa. Olen aivan äskettäin tuon paperin jälleen lueksut ja huomannut, että se ohjelma ja kannanotto, joka siinä otetaan, on erinomaisen hyvä. Mutta vaikkakaan me emme siinä esim. Itä-Karjalaan nähden millään lailla ilmaisseet haluamme saada tätä aluetta Suomeen liitettyksi, niin minusta tuntuu, että tästäkään asiasta ei ole hyvä julkisuudessa vielä sanoa, ettei Suomi halua Itä-Karjalaa

Se on valtti, jota rauhanneuvotteluissa voidaan käyttää hyväksi. Sehän on ikäänkuin kädessämme oleva pantti, jota vaihtorahana aikanaan tullaan käyttämään silloin, kun asiat kokonaisuudessaan järjestetään.

Tämä on minusta pääasia, joka oli sanottava ulkopoliittisesta asemasta. Minun nähdäkseni on kylmäverisesti suhtauduttava kaikkiin ulkoa päin tuleviin kutskauksiin ja painostuksiin, ja harkittava aivan rauhallisesti, mitä oma asemamme ja suomalainen politiikka nykyhetkellä vaatii.

- - - - -

n

n

i-

ssa

sa

a

gia.

e

itä

ia-

okouk-

Puoluesihteeri A. Aaltonen: Tasavallan presidentin vaalia koskeva kysymys on ollut puoluetolimikunnassa ja eduskuntaryhmässä aikaisemmin käsittelyn alaisena. Puoluetolimikunnassa asiaa käsiteltäessä kiinnitettiin huomio lähinnä siihen, mitä vaatimuksia valittavalle presidentille olisi asetettava ja mitä tässä vaalitoimituksessa olisi huomioon otettava. Niinkuin jo valitsijamiesten kokouksessa eilen sanoin, puoluetolimikunnassa kiinnitettiin huomio siihen, että itse vaalitoimituksessa tulisi pyrkiä niin suureen vaalin lopputulokseen, niin suureen yksimielisyyteen kuin mahdollista. Edelleen oltiin sitä mieltä, että presidentiksi olisi saatava kansanvallan kannalla oleva henkilö. Kolmas näkökohta, johon puoluetolimikunta kiinnitti huomiota, oli se, että presidentiksi tulisi saada henkilö, joka ei myöskään läntisessä maailmassa olisi persona in grata, niinkuin kokouksessa silloin määriteltiin. Puoluetolimikunnan kokouksessa ryhdyttiin käymään läpi myös niitä ehdokkaita, jotka tässä vaalissa lähinnä tulisivat kysymykseen. Kun oltiin sitä mieltä, että toveri Tanner^{illa} jota valitsemaan sosialidemokraattiset valitsijamiehet on valittu, tuskin on mahdollisuutta tulla valituksi presidentiksi nyt paremmin kuin edelliselläkään kerralla, luultavasti siitä syystä, että hän on sosialisti, niin jouduttiin ajattelemaan muita.

Ensimmäisenä huomio kiintyi tietysti nykyiseen tasavallan presidenttiin Risto Rytin. Muina ehdokkaina mainittiin keskustelun kuluessa Mannerheim, Ståhlberg ja Paasikivi. Asiasta puoluetolimikunnassa äänestettäessä puoluetolimikunnan enemmistö asettui kannattamaan nykyisen presidentin valitsemista, vähemmistön sitävastoin kannattaessa Ståhlbergin valitsemista.

Eduskuntaryhmässä asia on ollut esillä sen jälkeen ja siellä, sikäli kuin on kerrottu, käytiin asiasta verrattain vilkas ja pitkä keskustelu. Eduskuntaryhmä päätöstä tehdessään ei kuitenkaan ollut täysilukuinen. Siihen oli olemassa useampiakin syitä. Varsin suuri enemmistö, eilen mainittiin 37 ääntä, kannatti Rytin valitsemista, neljän henkilön kannattaessa muita ehdokkaita, Tanneria ja Ståhlbergia. Sekä puoluetolimikunta että eduskuntaryhmä puolestaan asettivat kolme henkilöä käymään mahdollisia neuvotteluja muiden ryhmien kanssa. Näitä neuvotteluja on vähäisessä määrässä tähän mennessä jo käytykin. Sosialidemokraattiset valitsijamiehet kokoontuivat eilen ensimmäiseen kokouk-

seensa keskustelemaan tästä asiasta. Laajahkon keskustelun jälkeen, jossa niinikään tuotiin esille samoja ehdokkaita kuin näissä molemmissa ensin mainitsemisissä instansseissa, valitsijamiesryhmä asettui kannattamaan nykyisen presidentin valitsemista, hänen saadessa 71 ääntä. Ståhlberg sai 14 ääntä ja Paasikivi yhden äänen.

Mitä muihin ryhmiin tulee, niin sikäli kuin niiden päätöksistä nyt on tietoa saatu, niin kulkevat ne seuraavaan tapaan: Maalaisliiton valitsijamiesryhmä on asettunut kannattamaan Mannerheimin valitsemista. Päätös siellä lienee tehty 40 äänellä, 20 edustajan asettuessa Rytin kannalle. Maalaisliiton ryhmäpäätöksestä on muuten saatettu uutinen julkisuuteenkin, niinkuin jokainen on huomannut - vastoin ryhmän päätöstä. Kokoomuksen valitsijamiesryhmän enemmistön tarkempaa lukua minulla ei äänimäärästä ole. Ilmoitetaan olevan Rytin kannalla, vähemmistön asettuessa puoltamaan Mannerheimin valitsemista. Edistyspuolueen, siis Ståhlbergin nimen ympärille, valitsijamiesryhmä on kai jokseenkin yksimielisesti asettunut Rytin valitsemisen kannalle: 30 yli niitä on sen jälkeen kuin pienviljelijäpuolue on siirtynyt maalaisliiton valitsijamiesryhmään. Ruotsalaisen valitsijamiesryhmän kannanotosta ei ole tarkkaa selvyyttä, mutta sikäli kuin on ilmoitettu, siellä eniten kannatetaan Mannerheimin valitsemista. Ikl:n ryhmä on ilmoittanut sitävästoin olevansa Rytin valitsemisen kannalla, jos sielläkin lienee toisenlaisiakin mielipiteitä olemassa.

Yleisesti on kuitenkin näissä keskusteluissa, mitä on jouduttu käymään joko varsinaisten neuvottelijoiden tai muiden ryhmiin kuuluvan kanssa, näyttänyt olevan pyrkimystä lopputuloksessa saavuttaa yksimielisyys. Ja niinpä eräät, pari maalaisliittolaista edustajaa, tänään aamupäivällä ennen tämän kokouksen alkamista ilmoitti olevan todennäköistä, että jos heidän ryhmänsä omaksumalla ehdokkaalla ei näytä olevan mahdollisuuksia tulla valituksi, niin nekin, ainakin suuri osa niistä, jotka nyt ovat kannattaneet Mannerheimin ehdokkuutta, tulisi Rytin taakse, jos Ryti näyttää tulevan joltisellakin yksimielisyydellä valituksi. Myöskin kokoomuksen taholta on ilmoitettu siellä olevan samanlaisia käsityksiä heidän vähemmistönsä keskuudessa.

Tämän selostuksen jälkeen puolueneuvosto voi määritellä tässä myös kantansa ja minä puolestani esittäisin, että puolueneuvosto voisi yhtyä niin hyvin puoluetoimikunnan, eduskuntaryhmän kuin valitsijamiesryhmänkin eilen tekemään kannanottoon.

K e t o : Minä nyt käytän tässä ensimmäisen puheenvuoron, kun on esitettävä sen puoluetoimikunnan vähemmistön kanta, joka vähemmistö ei tosin ollut suurempi kuin yhtä ääntä pienempi kuin enemmistö, joka kannattaa siis nykyisen presidentin valitsemista. Vaikka tämä keskustelu kenties ei tämän asian lopputulokseen vaikuta, niin tahdon kuitenkin tuoda esille näkökohdat, jotka ovat minulle olleet ohjaavia, kun minä olen etsinyt ratkaisua. Ne ovat osaksi samat, jotka esitin jo ulkopoliittisessa alustuksessani ja johtuvat siitä kannanotosta, mistä silloinkin.

Nythän on esitetty tässä pääasiassa kolme ehdokasta presidentin vaaliin: Ryti, Mannerheim, Ståhlberg. Kun on ensin määriteltävä kanta noiden kahteen ensinmainittuun, joiden kannalla minä en ole, niin minä tahtoisin sanoa, että on oikeastaan hyvin vaikea sanoa, kumpiko niistä on parempi tai kumpiko on huonompi. Sillä molemmat minun nähdäkseni ovat meille sangen vaikeita sulattaa. Se on minun käsitykseni, josta olen lähtenyt.

Mannerheimiin nähden on sanottava, että hänellä on, paitsi hänen vanhaa menneisyytensä, joka on kuitenkin sanomalehtikirjoituksissa ilmoitettu haihtuneen, niin hänellä on epäilemättä haittoja hänen poliittisessa karriäärissään. Hän antoi sen kuuluisan julistuksen Itä-Karjalasta, joka meidän tahollamme herätti niin paljon epäilyksiä, joskin olemme sitten joutuneet tätä hänen kantaansa kannattamaan meidän puolueemme keskuudessa. Niinkuin kaikki tiedämme, meille sitä kannanottoa ei ole luettu niin suureksi synniksi, koska me olemme vielä erittäin korkeissa luottamustoimissa. Mutta lisäksi tulee nykyisenä aikana toinen seikka, joka ei ole omansa häntä kovin paljon suosittelemaan, ja se on, että hänen nimensä on varmasti sentään hyvinkin paha siinä valtakunnassa, jonka kanssa meidän olisi tehtävä nyt rauha. Niinkuin tässä edellisessä keskustelussa mainittiin, hänen nimensähän on aina esiintynyt Tannerin nimen yhteydessä pahimpana nimenä, joka Suomen taholla on esitettävänä.

Ja lisäksi on sitten epäilemättä pari sisäpoliittista epäilyä. Toinen on se, että hänellä on tietysti ympärillään tuollainen joukko, jonka muodostavat monesti sellaiset, joihin meillä on mitä suurin epäluottamus ja me pelkäämme, että tuo sakki saa häneen vastedeskin liian paljon vaikutusvaltaa. Toinen on se, että hän ei ehkä ole erikoisen tottunut hallitusta muodostamaan ja sekin saattaa olla erehdys. Mutta kuitenkin on toiselta puolen sanottava, että Mannerheimilla on eräitä etuja, jotka ovat erinomaiset tärkeät tällä hetkellä, kun ulkopoliittinen asema on muodostunut sellaiseksi kuin se on. Hänellä on entisestään, tiedetään varmasti, ja ja nykyään, se tiedetään, vielä jatkuvasti erinomaisen hyvä nimi Englannissa ja Amerikassa. Hän on hoitanut suhteensa jatkuvasti hyvin niihin nähden. Hän ei ole tehnyt sillälailla kuin nykyinen presidentti, joka on Valtiokalenterista poistanut kaikki kunniamerkit, mitä liittolaisvallat ovat hänelle antanee ja joka tiedetään koko maailmassa. Nyt sillä on merkitystä, kun olisi päästävä rauhanneuvotteluihin Amerikkaan ja Englantiin niiden tukeen luottaen. Sen vuoksi tämä seikka on merkittävä, kun me miehiä arvostelemme. Hänellä on varmasti noiden valtioiden kannatus ja annetaan sieltä aina tietää, jos niiden kanssa joutuu keskusteluihin, että hänet nähdään tällä paikalla mieluummin, ja hänen politiikallansa tultaisiin Suomen itsenäisesti täydellisesti kannattamaan paremmin kuin nykyisen.

Minä tulen nyt sitten Rytiin ja minä myönnän, että kansassa on sellaista tunteenomaista suhtautumista häneen, joka luulee näkevänsä hänessä sellaisen miehen, jota meidän nyt erityisesti pitäisi kannattaa. Mutta kun te nyt ajattelette, minkälaista Rytin politiikka on ollut tänä aikana, niin kyllä siinä asiassa tulee ihmiselle mitä vakavimpia epäilyksiä. Hänellähän on ensinnäkin ulkopoliittisesti huono nimi. Eihän kukaan ole pitänyt sittenkään Venäjään nähden sellaista puhetta kuin hän piti itsenäisyyspäivänä 1941, jolloin hän saarnasi ristiretkeä Venäjälle ja jutteli, minkälainen roisto on Venäjän päämiehenä. On eri asia, onko hän. Mutta kun Suomen valtion ensimmäinen mies sanoo sen ja sitten joutuu saman Venäjän kanssa tekemään rauhan ja tekemään sellaista rauhaa, jossa toinen ei ole heikommalla puolella, vaan me olemme

heikommalla puolella, niin se asia on tärkeä seikka painamassa vaakaa alaspäin hänen kohdaltaan. Churchill on kyllä sanonut pahemminkin. Luuletteko, että Ryti on Churchill? Hänellähän on tänään 500 miljoonan hengen valtio.

No niin. Pitää aina muistaa, että mikä sopii Jupiterille, se ei sovi härälle. Hänellähän ei ole hyvää nimeä ja sen tietää jokainen, joka niissä piireissä liikkuu liittolaisvaltioissa. Hänhän on, se on merkillistä, ollut englantilaismielinen. Hän on saanut englantilaisen korkeimman arvosanan Sir, arvosanan, jonka hän on itse, uskoessaan Saksan voittoon, poistanut kunniamerkkiensä joukosta. Ja kun tietää, mitenkö arkoja englantilaiset tuollaisissa asioissa ovat, niin luuletteko, että sitä asiaa ei muisteta?

Mutta minä palaan siihen asiaan, mikä myös tiedetään ja mikä on ollut hänen ulkopoliittikkansa ja sisäpolitiikkansa. Ryti hän piti täällä suljetulle seuralle, kun sota alkoi, esitelmän, joka esitelmä on onneksi säilynyt, ettei käy, niinkuin monen muun esitelmän, että se kielletään kokonaan. Siinä hän ennusteli, että sota loppuu 6-8 viikon kuluttua ja kuvitteli, kuinka helpolla me tästä seikasta päästään. Eikä tämä ole ensimmäinen kerta. Silloin kun hän oli pääministerinä puolueneuvoston kokouksessa kesällä 1940 pitämässä ulkopoliittista esitelmää, silloin hän ennusti, että Englanti on polvillaan pakotettu rauhaan Saksan kanssa. Se oli hänen ennustuksensa täällä silloin. Mutta minä en siihen palaa. Mutta tähän oli hänen peruskantansa ja sehän on ollut hänen kantansa, voi sanoa, koko viime vuoden loppuun saakka. Hän piti kuuluisan puheensa Stalinista, jonka kaltaista puhetta ei juuri monta näe johtavan valtiomiehen pitävän, jonka olisi muistettava se, että toisen valtion kanssa joudutaan kenties vielä rauhakin tekemään. Mutta niin ei nykyinen presidentti ajatellut.

Mutta jos tämän voisikin unohtaa, niin hän puhui vielä viime vuoden itsenäisyyspäivänä puheen, jossa hän, niinkuin esityksessäni mainitsin, nimenomaan sanoi, että hän luottaa Saksan voittoon ja että Venäjä tulee kukistettavaksi samalla tavalla kuin Venäjän keisarikunta kukistettiin ensimmäisen maailmansodan aikana

2 1/2 vuoden kuluttua, ja kun aika kuluu, niin tulee käymään myös tällä tavalla. Ja sitten hän, mikä on meidän kannaltamme tärkeätä, ennusti, että uudessa Euroopassa meidän ja muidenkin maiden paikka. Mitä se merkitsee, siitä antoi toveri Voionmaa erinomaisen käsityksen.

Nämä ovat ne syyt, joiden takia minun mielestäni nykyisen presidentin nimi tänä aikana vaikuttaa niinkuin punainen vaate härkään, jos hiukan liioitellaan. Siitä huolimatta, vaikka saataisiinkin uusi hallitusmuutos tähän maahan, vaikka kutsuttaisiin ulkoministeriksi niinkuin näkyy ulkomaisessa lehdistössä, Procopé Yhdysvalloista tai Gripenberg Lontoosta tai Ramsay täältä. Tämä on juuri tällaisena aikana nykyistä presidentin valitsemista vastaan. Ja minä tahtoisin vielä sanoa, että minä en luota, että meidän nykyinen presidenttimme on mitenkään vakavasti sen kansavallan kannalla, jota me olemme aina tahtoneet ajaa. Hän ei ole siitä aikaisemmin puhunut. Nyt hän on koettanut alkaa puhua uusia säveleitä siitä. Tämän vuoksi ja kun hänen entisyytensä on tällainen, minusta sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän nyt painostaa sitä, että saataisiin sellainen henkilö, joka voisi meidän ohjata siitä vakavasta tilanteesta, johon olemme joutumassa, että hänestä ei tulisi maan hallituksen ensimmäistä miestä. Minä en usko, että hän tulee saamaan politiikalleen kannatusta. Sen vuoksi minusta ei ole oikein se, mitä on sanottu, että politiikkaa ei tässä kohdassa pitäisi muutettaman. Olisi merkillinen heikkouden osoitus, jos niin ei tehtäisi. Päinvastoin se on juuri anglosaksilaisen maailman käsityksen mukaan luonnollista, että niin on tehtävä. Ja niin siellä tehdään. Ei siellä käsitetä sellaista politiikkaa, että politiikka muuttuu, niinkuin kaikki ovat tahtoneet saada aikaan poliittista muutosta, mutta mies istuu paikallaan. Kun Chamberlain Englannissa oli ajanut sotapolitiikan umpikujan, jossa se oli, niin siellä muutettiin miestä ja Churchill tuli sotapolitiikan johtoon. Täällä on presidentti ulkopoliitikasta vastuussa. Ranskassa tapahtui samalla lailla. Daladier, kun sota epäonnistui, väistyi, ja tilalle tuli Reynaud.

Sen vuoksi, kun siellä on tällaiseen totuttu, niin siellä ei ymmärretä sitä, että valitsijat eivät muuta niitä henkilöitä, joiden muuttamiseen heillä on valta ja voima ja tilaisuus. Ne eivät tule tätä käsittämään senkään vuoksi, että Yhdysvalloissa on sellainen valtiosääntö, joka antaa presidentille määräysvallan ulkopoliitikassa ja otaksuvat, että samanlainen määräysvalta on Suomen presidentillä. Ja sen vuoksi, kun me pidämme kiinni siitä presidentistä, joka on politiikkaamme ohjannut näin väärin, kun niistä kaikista, jotka mainitsin, käy selville, siellä tullaan suhtautumaan epäroiden hänen politiikkaansa, vaikka hallitusta muutettaisiinkin. Kun tähän tulevat vielä poliittiset epäilykset, mitä minulla on, nimittäin Rydin suhde kansanvaltaan, joka on, vaikka viime aikoina onkin muuttunut, ja josta todistuksena on myöskin se, että meillä on sallittu niin arveluttavassa määrässä kaikkien fascististen liikkeiden esiintyminen, vaikka presidentin olisi pitänyt ne varmasti ehkäistä. Minä en tästäkään syystä pidä Rytiä sellaisena henkilönä, jolle meidän olisi annettava luottamuksemme. Sen sijaan minä olen sitä mieltä, että Ståhlbergin nimi on sellainen, jota työväen syvät joukot toivovat, jonka aika niiden mielessä kajastaa sellaisena kulta-aikana, jota ne toivovat takaisin, johon ne luottavat henkilökohtaisesti ja jota ne varmasti kannattavat. Hänen korkea ikänsä ei ole sen suurempi kuin Mannerheiminkaan. Jotka tietävät hänen vointinsa, tietävät, että hän on hyvissä ruumiinvoimissa ja - sekään tiedetään - täysissä sielunvoimissa. Hän hoitaa vielä tärkeätä lainvalmistelukunnan jäsenyyttä ja voi varmasti myöskin hoitaa nämä kaksi tointa. Silloin, jos meidän ryhmämme päättää, että me kannatamme Ståhlbergia, silloin vasta tulee häneltä kysyminen kysymykseen ja tiedän, että tahdon siihen, että edistyspuolueen ryhmässä on harrastusta tähän asiaan. Olen puhunut siitä ja sieltä on sanottu, että jos meidän tahollamme käännytään, siellä ollaan innostuneita. Ja ruotsalaistenkin taholta on Ståhlbergilla kannatusta. Ei asia ole suinkaan niin selvä, että hänet voitaisiin ilman muuta jättä laskuista pois. Sen minä vain sanon teille, että joka tapauksessa on hyvin kyseenalaista, kumpiko nimi on huonompi

ja kumpiko parempi, Ryti vaiko Mannerheim. Mutta siitä ei
ole epäilystäkään; etteikö Ståhlbergin nimi ole molempia nimiä
paljon parempi ja sen nimen valitsee Suomen työväenluokka.

- - -

Sos.-dem. Puolueneuvoston kokous

7/11- 1943.

Pöytäkirja, joka tehtiin Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen r.y. puolueeneuvoston kokouksessa 7. päivänä marraskuuta 1943. Puhetta johti puoluetoimikunnan puheenjohtaja Väinö V. Salovaara ja pöytäkirjan laativat Kalle Kukkonen ja Toivo Aaltonen. Kokous pidettiin Helsingissä Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kokous - huoneessa Eduskuntatalossa.

Kokouksen avasi puoluetoimikunnan puheenjohtaja Väinö V. S a l o v a a r a lausuen seuraavaa:

Puoluetoimikunnan puolesta pyydän saada lausua puolueeneuvoston jäsenet ja muut tähän kokouksen saapuneet osanottajat tervetulleiksi.

Nykyisestä ankeasta ajasta huolimatta on maamme työväenluokka vireässä toiminnassa poliittisella, taloudellisella, samoin kuin henkisen kasvatuksenkin alalla. Lukuisissa työväentaloissamme vietetään hyvällä ohjelmalla varustettuja juhlia. Puolueemme on kuluneenakin vuonna järjestänyt jokaisen läänin alueelle tavanmukaiset piirikokouksensa. Samoin on pidetty huomattava määrä hyvin järjestettyjä ja myöskin hyvin onnistuneita kunnallispäiviä. Ammatilliset järjestöt ovat pitäneet sääntöjensä edellyttämät edustajakokouksensa ja näiden mukana myöskin SAK oman kongressinsa. Työväen nuoriso-, raittius- ja kulttuuriviikot ovat tulleet vietetyiksi. Samoin on myöskin työläisnaisten toiminta ollut ilahduttavan vilkasta. Puoluetoimikunta on suunnitellut myöskin puoluekokouksen pitämistä ja tässä kokouksessa on tarkoitus määrätä aika, milloinka puoluekokouksemme kokoontuu. Näin voimmekin täydellä tyydytyksellä todeta, että työväenliike sittenkin toimii kaikista vaikeuksista huolimatta.

Lähes yhdeksän kuukautta on kulunut siitä, kun puolueeneuvosto viimeksi oli koolla. Silloinen kokoontumisemme tapahtui presidentinvaalipäivän aattona ja presidentinvaali ja siihen liittynyt hallituksen muodostaminen olivat silloisen kokouksemme keskeisiä kysymyksiä. Ne kysymykset tuntuvat nyt jo olevan kaukana menneisyydessä, niin nopea on nykyään tapausten tempo.

Käynnissä olevan sodan aikana pidetyt puolueeneuvoston kokoukset ovat muodostuneet normaaliaikaisiin kokouksiin verrattuna paljon merkityksellisemmiksi ja kauaskantoisemmiksi. Asiat, joita näissä kokouksissa ensikädessä on käsitelty, eivät rajoitu yksinomaan oman puolueemme piiriä käsittäviksi, ne koskevat koko kansaa ja koko valtakuntaa. Siksi näihin kokouksiin kiinnitetäänkin erittäin suurta huomiota kaikissa kansalaispiireissä, eikä vain omassa maassamme, vaan myöskin ulkomailla. Ja tuskinpa minua voidaan syyttää ylisanojen käyttämisestä, jos sanon, että ne poliittiset päätöslauselmat, joita puolueeneuvosto on hyväksynyt sekä kesäkuussa 1942 että tämän vuoden helmikuussa pitämässään kokouksissa, ovat todella historiallisia päätöksiä. Kuten puolueeneuvoston jäsenet muistavat, vahvistettiin puolueeneuvoston kokouksessa kesällä 1942 noudatettaviksi ne suositeltavan politiikan suuntaviivat, jotka puoluetoimikunta oli omaksunut jo käynnissä olevan sodan alusta alkaen. Siinä päätöslauselmassa esitettiin se tinkimätön vaatimus, että meidän puolueemme harjoittama politiikka ei saa olla mitään konjunktuuripolitiikkaa, että Suomen sota on erillinen Saksan ja Neuvostoliiton välillä käytävästä sodasta ja että meidän taistelumme on yksinomaan puolustustaistelua eikä sen tarkoituksena voi olla muu kuin kansamme vapauden ja riippumattomuuden turvaaminen.

Tämän vuoden helmikuussa pidetty kokous rakensi

jälleen päätöslauselmansa tälle samalle pohjalle ja täydensi sitä merkinnällä, että koska taistelumme on erillinen, suurvaltain sodasta riippumaton, johtuu siitä, että Suomi on vapaa päättämään sodasta irtautumisestaan milloin vain siihen sopiva hetki ilmaantuu ja maan vapaus ja itsenäisyys on turvattu.

Nämä meidän päätöslauselmamme ovat herättäneet suurta huomiota sekä kotimaassa että ulkomailla. Niitä on myöskin arvosteltu, mutta yleensä ollaan nyt jo ei vain meidän puolueessamme, mutta luullakseni muissakin piireissä sitä mieltä, että ne ovat olleet oikea sana oikealla ajalla. Yksi asia on ainakin kiistämätön: meidän puoluettamme ei voida syyttää konjunktuuripolitiikasta. Me sanoimme sotamme luonteesta ja päämääristä jo sodan ensimmäisinä päivinä sen saman, minkä sanomme tänään, niin paljon kuin tämän kahden ja puolen vuoden aikana maailmassa onkin tapahtunut ja niin paljon kuin suurvaltain voimasuhteet ovatkin muuttuneet. Me sanoimme sen silloin, kun saksalaiset joukot olivat Moskovan porteilla ja Kaukasusvuorten rinteillä ja Saksan voittoa pidettiin yleensä todennäköisenä ja me sanoimme saman myöhemmin liittolaisten aseman vahvistumisen päivinä.

Me kokoonnumme nyt ajankohtana, jolloin maailma on täynnä jännitystä, pelkoa ja mielikuvituksellisia huhuja. Moskovan konferenssi, jonka piti selventää maailman kuvaa ja puhdistaa ilmaa, ei ainakaan Euroopan pienten kansojen kohdalta - mikäli nyt tiedetään - saanut aikaan mitään selventävää tai rohkaisevaa tulevaisuuden kuvaa. Päinvastoin se näyttää luoneen tilanteen, jossa kaikenlaiset tulkinnot ovat mahdollisia ja joka on ollut omiaan entistä enemmän huolestuttamaan kaikkia pieniä kansallisuuksia ja erittäinkin Itä-Euroopan pikku valtioita. Meillä ei ole tietoa, onko Moskovan konferenssissa ehkä pohdittu tai sivuttu meidänkin kohtaloamme, mutta olipa sen asian laita

miten tahansa ja niin merkityksellisiä kuin tuollaisten isoisten konferenssit saattavat meillekin olla, niin on meidän oma panoksemme luullakseni sittenkin ratkaisevin. Meillä saattaa olla kestettävänä vielä ehkä vaikeitakin ratkaisuja, mutta jos me edessä olevina ratkaisun päivinä pidämme samanlaisella yksimielisyydellä, sisulla ja sitkeydellä kiinni vapaudestamme, itsenäisyydestämme ja kansanvaltaisesta valtiojärjestyksestämme kuin pidimme talvisodan päivinä ja sen jälkeisinä vuosina, niin kaikki aikeet meidän tuhoamisksemme tulevat epäonnistumaan.

Jos koska, niin nyt edessä olevina kuukausina ja vuosina me tarvitsemme kylmää harkintaa ja selvänäköisyyttä. Ja ennenkaikkea me tarvitsemme yksimielisyyttä, yksimielisyyttä omassa puolueessamme ja yksimielisyyttä koko maassa ja kansassa. Meillä on itsekullakin omat eriävät käsityksemme eräistä viimeaikoina suoritetuista ulko- ja sisäpoliittisista otteista ja tämänkin päivän kysymykset ja niiden ratkaisut me saatamme nähdä useammalla eritavalla, mutta jokainen, joka käsittää tilanteen vakavuuden ja vilpittömästi pyrkii löytämään tien, jota kulkien voimme pelastus, hän myöskin karttaa riitaa ja erimielisyyttä. Meillä ei ole tällä kertaa varaa kiistellä aikaisemmin ehkä tehdyistä virheistä, vaan meidän on kaikin voimin ja suljetuin rivein valmistauduttava tämän ja huomispäivän tehtäviin ja ratkaisuihin. Niistä voi riippua meidän jokaisen yksilön, tämän puolueen ja koko kansan kohtalo.

Minkälaisessa ristiaallokossa meidän maamme valtiolaivan on ollut purjehdittava viimeksi kuluneen neljän vuoden aikana selviää, kun mainitaan, että talvisotamme aikana ei englosaksisten maiden kansat ja valtiomiehet tahtoneet löytää kylliksi voimakkaita sanoja ylistääkseen maamme ja sen hallitusmiehiä sekä pienen kansanarmeijamme ja sen johdon taitavuutta sekä rohkeutta.

Armeijamme satapäiväisen taistelun loppupuolella kehoitettiin meitä vielä kestämään kuukausi tai pari, niin sen jälkeen tulisi apu, jonka turvin varmasti pelastuisimme Neuvosto-Venäjän raaoista otteista. Nyt samalta taholta vaaditaan meiltä ehdotonta antautumista, Neuvosto-Venäjän joukoille sotilaallista valvontaoikautta maassamme sodan aikana sekä sodan päätyttyä sotilaallisia tukikohtia Suomenlahden rannoilta, mm. Hankoa, Petsamon-Sallan rataa ja kauttakulkuvyöhykettä Pohjois-Suomen halki. Asiat ja meihin kohdistetut vaatimukset ovat nyt päinvastaiset kuin muistorikkaitten talvisotamme päivinä ja kuitenkin meidän asenteemme on aivan sama kuin silloin. Nytkin käymme raskasta taistelua maamme itsenäisyyden vapauden ja demokraattisen yhteiskuntajärjestyksen säilyttämisen puolesta. Samat ovat hallitusmiehemme ja sotamme johto aina presidenttiä ja Suomen Marsalkkaa myöten. Sama on myöskin vihollisemme. - Ainoastaan talvisodan aikaiset ystävämme ja neuvonantajamme ovat muuttaneet mielipidettään.

Sanoin jo alussa, että näihin puoluepuolesta kokouksiin on sodan aikana kiinnitetty tavallista suurempaa huomiota. On todennäköistä, että tältäkin kokoukselta odotetaan vapauttavaa ja selventävää sanaa. Vaikkei meillä olekaan mitään viisasten kiveä, jonka avulla löytäisimme tälle kansalle ja maalle selvän ja suoran ulospääsyn siitä vaikeasta ja sekavasta tilanteesta, jossa olemme, on meillä kuitenkin mahdollisuus työväestön ja maan suurimman puolueen edustajana taas kerran näyttää, että me edelleen suurissa kysymyksissä olemme yksimielisiä ja luotamme puolueemme ja tämän kansan tulevaisuuteen.

Toivon, että kokouksemme työ muodostuisi hedelmälliseksi ja päätökset, joita tulemme tekemään koituksivat sekä puolueemme että koko kansan hyväksi. Näissä merkeissä lausun teidät niin puoluepuolesta jäsenet kuin muutkin kokouksen

osanottajat vielä kerran tervetulleiksi tähän puolueuuvoston kokoukseen ja julistan täten kokouksen avatuksi.

1. §.

Kokouksen toiseksi puheenjohtajaksi valittiin kauppalaanjohtaja Jalmari Vuorinen Lohjalta.

2. §.

Kokouksen sihteereiksi valittiin järjestösihteeri Toivo Aaltonen ja toimittaja Kalle Kukkonen.

3. §.

Toimitettiin nimenhuuto, jolloin havaittiin, että saapuvilla olivat liitteessä n:o 1 mainitut, puolueuuvoston päätösvaltaiset jäsenet.

Sos.-dem. piiritoimikuntia edustivat: Uudenmaan läänin piiritoimikuntaa E. Palonen, Turun l. etel. piiritoimikuntaa J. Helenius, Satakunnan piiritoimikuntaa J. Aaltonen, Hämeen l. etel. piiritoimikuntaa M. Lahtinen ja K. Kaukovaara, Hämeen l. pohj. piiritoimikuntaa K. Alanko ja O.E. Kotiranta, Viipurin l. länt. piiritoimikuntaa E. Putkonen, Viipurin l. it. piiritoimikuntaa E. Posti, Mikkelin l. piiritoimikuntaa O. Kaukinen, Kuopion l. länt. piiritoimikuntaa U. Salo, Kuopion l. it. piiritoimikuntaa J. Karvonen, Vaasan l. it. piiritoimikuntaa A. Suuronen, Vaasan l. etel. piiritoimikuntaa V. Vuorinen, Vaasan l. pohj. piiritoimikuntaa A. Kaattari, Oulun l. etel. piiritoimikuntaa V. Nenola, Lapin l. piiritoimikuntaa L. Pajunen, Suomen Ruotsalaista Työväenliitto K.-A. Fagerholm, Kajaanin alipiiritoimikuntaa E. Karjalainen.

Puoluelehtiä edustivat : Suomen Sosialidemokraattia

Y. Marttila, Sosialistia R. Paasio, Uutta Aikaa V. Rantanen, Hämeen Kansaa E. Seppälä, Kansan Lehteä J. Leino, Kansan Työtä E. Heinonen, Eteenpäin-lehteä O. Viitasalo, Kansan Voimaa J.A. Kosonen, Vapaus-lehteä G. Hyytiäinen, Työn Voimaa H. Varjola, Pohjanmaan Kansaa P.A. Vuori, Pohjolan Työtä O. Haini, Työläisnuorisoa S. Manninen, Toveritar-lehteä Tyyne Leivo-Larsson, Arbetarbladetia Gudrun Mörne. Sos.-dem. Työläisnaisliittoa edusti Elsa Peräläinen, Sos.-dem. Työläisnuorisoliittoa L. Jaakkola, Sos.-dem. Raittiusliittoa Y.A. Saarinen, Sos.-dem. Eduskuntaryhmää J. Lonkainen, Pienviljelijäin Neuvottelukuntaa E. Jokinen ja H. Lehti. Saapuvilla oli myös puolueen tilintarkastajain puheenjohtaja T. Uski.

4. §.

Puheenjohtaja Salovaara ilmoitti, että tästä kokouksesta oli puolueen sääntöjen 40 §:n mukaisesti ilmoitettu puolueuuvoston jäsenille lähetetyllä näin kuuluvalla kiertokirjeellä:

Helsinki, lokakuun 5. pnä 1943.

H.T.

Sosialidemokraattisen Puolueen Puolueuuvoston kokous pidetään Helsingissä Eduskuntatalossa sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kokoushuoneessa sunnuntaina tulevan marraskuun 7. päivänä alkaen klo 10.

A s i a l i s t a :

1. Kokouksen avaus. Puoluetolimikunnan puheenjohtaja Väinö V. Salovaara.
2. Muut alkutoimet.
3. Selostus vallitsevasta ulko- ja sisäpoliittisesta tilanteesta, esittää ministeri Väinö Tanner.
4. Päätetään puoluekokouksen ajasta.
5. Muita mahdollisesti esille tulevia asioita.

SOS. -DEM.

PUOLUE TOIMIKUNTA

Väinö V. Salovaara
puheenjohtaja

Aleksi Aaltonen
puoluesihtööri

Kokous todettiin sääntöjen mukaan koollekutsuksi ja päätösvaltaiseksi.

5. §.

Puolueneuvoston jäseneksi Oulun l. etel. vaalipiiristä Kusti Kaukovaaran tilalla, joka on muuttanut pois paikkakunnalta, valittiin ensi puoluekokoukseen saakka K. A. Peiramo Oulusta ja varalle Ville Ervast Haukiputaalta.

6. §.

Pöytäkirjan tarkastaja Muisto Ilomäki ja Eemil Kerman.

7. §.

Läsnäolo-oikeus myönnettiin pyynnöstä seuraaville: Paavo O. Kivi, Julius Klami, Lydia Kyröläinen, Viljo Palonen, Väinö Ahde ja Olavi Kajala.

8. §.

Hyväksyttiin kokouksen työjärjestys, joka sisältyi kokouksen osanottajille lähetettyyn kokouskutsuun.

9. §.

Väinö Tanner esitti laajan selostuksen vallitsevasta ulko- ja sisäpoliittisesta tilanteesta (Liite N:o 2).

Keskustelussa selostuksen johdosta

Puoluesihtööri Aaltonen piti tärkeänä, että puolueneuvoston olisi vakiintunutta tapaa noudattaen annettava julkilausuma, vaikkakin sen kirjoittaminen nykyisissä oloissa tuottaa vaikeuksia, sillä se huomioidaan myöskin ulkomailla. Ellei julkilausumaa anneta, niin herättää se pettymystä joukoissa. Esitti puoluetoimikunnan laatiman julkilausumaehdotuksen (Liite n:o 3).

Keto esitti laajahkon lausunnon (Liite n:o 4)

Ilomäki lausui seuraavaa:

Puolueneuvoston helmikuun 14. päivänä antama julkilausuma ei ole johtanut ainakaan näkyviin tuloksiin. En tiedä, onko ja missä määrin tehty asiassa sitä, mitä puolueneuvosto julkilausumassaan tarkoitti ja tähdensi, mutta, kuten sanottu, ulospäin siitä ei ole mitään näkynyt. Göbbels lokakuun 30. p:nä pitämässään puheessa on lausunut, että Italian kohtalo uhkaa horjuvia ja petturi-maita, jotka lähtevät sodasta ennen sen päättymistä, mutta tämä nyt ei liene vaikuttanut meidän asenteeseemme. Yleinen käsitys kuitenkin on, ettei pysymisestä jatkuvas-ti Saksan muonarenkinä seuraa mitään hyvää. Muuten ei meillä mielestäni ole taloudellisia mahdollisuuksia ruokkia kunnollisesti edes oman maamme kansalaisia, joten niiden 64.000 Inkerin pakolaisen, jotka jo tähän mennessä ovat maahamme saapuneet, ravitsemiskysymys on vähän niin ja näin. Ja pakolaisia saattaa saapua vielä lisää. Väitettä, että tilaisuutta rauhan tekoon ei meillä olisi ollut, ei voida ottaa vakavalta kannalta. Ainakin viime helmikuussa oltiin hyvin optimistisia näihin mahdollisuuksiin nähden. Nyt kuitenkin näyttään täällä katsotun tilanteelta sillä tavalla, kuin sotaonni olisi kokonaan vaihtunut suurvaltain välisessä taistelussa. Meidän olisi ollut tartuttava Amerikan Yhdysvaltain viime maaliskuussa tekemään välitysesitykseen, sillä sisälsihän se avuntarjous

ainakin lupauksen. Meidän olisi ollut tiedusteltava, millaiset rauhan ehdot ovat ja jos emme olisi niitä voineet hyväksyä, hylättävä ne ja kiitettävä avusta. Käsitykseni mukaan asenne, joka valtiollallamme on, että meidän on odotettava jonkinlaista rauhantarjousta Venäjältä käsin, ei ole oikea. Meidän on tehtävä aloite.

Kolmenkymmenenkolmen julistus, josta on paljon kohua pidetty, on puoluepuoleiston viime helmikuussa esittämän julkilausuman hengen mukainen, joten se minun mielestäni oli aivan paikallaan. Se nyt vain julkaistiin liian myöhään eikä liian aikaisin. Tilanne on nyt epäedullinen puhuakaan rauhasta. Saksan tukeen ei ole luottamista. Saksa on meidät myynyt kerran ennen, se voi tehdä sen uudelleen. Puolueetonta Ruotsia pidän vilpittömimpänä ystävänämme. Sotamme jatkaminen on kyseenalaista. Ken joutuu niinkin paljon rintamamiesten kanssa kosketuksiin kuin minä olen joutunut, täytyy huomata, että tilanne on todellakin heikko. Tanner sanoo, että meidän on pidettävä armeijamme kunnossa, mutta armeijamme kunto on vähän niin ja näin. Eiköhän sekin ole jollainkin heikkouden osoitus, kun etulinjoilla on ruvettu valtion toimesta myymään viinaa, ja se turmelee moraalin. On ymmärrettävää, että miehet, jotka rintamalla ovat joutuneet olemaan 4-5 vuotta, katkeroituvat, joten en kylläkään kadehdi sitä, vaikka he saavatkin ryypyn murheeseen, mutta kuten senottu rappeuttava vaikutus sillä on.

Täällä hyväksyttäväksi esitetty julkilausuma on lattea ja mitä änsanomaton. Siinä ei sanota mitään siitä, mitä aikaisemmassa julkilausumassa sanottiin ja sitä emme kuitenkaan saa unohtaa. Minä yhädyn kannattamaan Kedon esitystä, mutta pidän hallituksen vaihtamista koskevaa kohtaa vähemmän sopivana. Se on ulkovaltain sanelema ehdo, että hallitus on vaihdettava. Alkupuoli Kedon tekemäs-

tä muutos ehdotuksesta on sopiva, mutta loppupuoli voi olla pois.

Sillä kannalla olen, että rauhaan meidän on päästävä. Saksan rinnalla taisteleminen loppuun saakka on itsemurhaa.

Lindman lausui käsityksensä, että jos olisimmekin jotenkin voineet välttää nykyiseen sotaan joutumisen, niin tuskinpa kuitenkaan olisimme selviytyneet mylläkästä siihen jollakin tavalla sekaantumatta, ja niin ollen meidän on koetettava kestää. Kedon lausunto sisältää paljon hyvää ja kannatettavaa, mutta se ei ole ajankohtainen. Julkilausumaan olisi lisättävä 3. kappaleen neljänteen lauseeseen sana "silpomattomuuden", joten lause tulisi kuulumaan: Edellytyksenä on kuitenkin sellainen rauha, joka tekee maamme silpomattomuuden, vapauden ja itsenäisyyden.

On mainittu marraskuulla Ruotsin kautta tulleesta rauhantarjouksesta, mutta pitää olla kovin naivi, joka ottaa sen todaksi. Tämä ei ollut rehellisessä mielessä tehty tarjous. Möllerin lausuntoon nähden uskon, mitä Keto sanoi.

Reinikainen lausui (Liite n:o 5)

Pekkala (Liite n:o 6).

Lanto sanoi hyväksyvänsä Tannerin selostuksen. Se oli selvä ja johdonmukainen. Hallituksen vaihtamisesta on liian aikaista puhua. Se saattaa langeta luonnostaan sitten kun aika tulee. Olen sodan alusta alkaen käsittänyt, että olemme joutuneet pitkäaikaiseen sotaan. Sodan-aikainen yksimielisyys porvariston kanssa on tullut verraten kalliiksi, sillä se on vaatinut puolueeltamme tekoja, joita meidän on vaikea selittää. Sisäpoliittisiin kysymyksiin tullen pidän valitettavana, että vaikean elintarvetilanteen aikana on tänne täytynyt ottaa inkeriläisiä hoivataksenne. Punaisten leskien avustamislaki oli yksi myönteinen yksimielisyyden ilmaus, mutta käytännössä hyvin monet sellaiset lesket, joita olisivat avustusta tarvinneet, jäivät ilman sitä.

A l a n k o lausui käsityksensä, että nyt on ryhdytty vahingolliseen pyykinpesuun ja lähdetty kulkemaan huhujen teille. Asetti niiden puoluetovereiden vastattavaksi, jotka nyt huhuja kertoilevat ja riitaa puolueen keskuuteen haastavat, että kykenevätkö he pitämään joukot koossa sodan jälkeen.

K i l p i, Sylvi-Kyllikki: En aio puuttua ulkopoliittiseen keskusteluun, vaikka on hyvä, että suoritetaan eräänlaista pyykinpesua. Paras on, että se suoritetaan ajoissa. Tahtoisin kiinnittää huomiota eräisiin sisäpoliittisiin kysymyksiin. Kun vietettiin äsken työväen kulttuuriviikkoa, onnistuivat juhlat eri tavalla eri paikkakunnilla, niin että ne monissa asutuskeskuksissa epäonnistuivat. Kerrotaan, että kun Helsingissä jaettiin lentolehtisiä, niin työläiskodeissa huomautettiin, että miksi tällaisia kulttuurijuhlia pidetään, kun pidetään esim. Ampujaa vangittuna. Kansan oikeustajunta ei käsitä, että hän on minkäänlainen rikollinen.

Meillä on myöskin turvasäilösä jatkuvasti ihmisiä. Aina nakaan niitä kommunistisista teoista tuomittuja henkilöitä, jotka ovat suorittaneet vankilarangaistuksensa loppuun, ei ole päästetty vapaiksi. Meillä on vankilat niin täynnä ihmisiä, että yhden hengen kopeissa asuu kaksi vankia ja kahden hengen kopeissa kolme, niin että vankilat ovat aivan ylikansoitettuja. Tämän lisäksi vangeilla on nälkä. Kansanedustajille on jaettu oikeuskanslerin kertomus, jossa on runsaasti pöyristyttäviä lausuntoja. Tohtori Martti Kaila on mainittut, että Helsingin keskusvankilassa 90 vangista 50 sairastaa nälkäpöhötystä.

Edelleen kaikesta huolimatta, mitä sanomalehdissä on kirjoitettu, ei Valtiollisen poliisin johtoa ole uusittu, vaikka lakkaamatta huomautetaan, että valtiollinen poliisi on muodostunut valtioksi valtiossa, joka tuomitsee omien lakiansa mukaan ihmisiä vankiloihin, kun tavalliset oikeuslaitokset tuomitsevat eri lakien mukaan. Jatkuvasti lisääntyy työväen piirissä katkeruus kaikesta tästä. Edelleen kuolemantuomioita on pantu runsaasti toimeen. Aimo Rikan kuolemantuomio tosin saatiin estetyksi. Esim. rouva Koskinen, joka oli melkein

höperö, teloitettiin. Tuntuu jollakin tavalla järkyttävältä, että tällaisia vajaaälyisiä ihmisiä katsotaan niin suuriksi rikollisiksi, että heidät on ammuttava. Monia muitakin ampumistapauksia on suoritettu. On kiinnitettävä huomiota siihen, että työläispiireissä on oikeustajunta alkanut horjua, kun kommunisteiksi epäiltyjä jahdataan niin ahkerasti ja sensijaan saksalaisystävällisiä suositaan.

Jatkuvasti kerrotaan myöskin venäläisten vankien kohdalosta. Se on kyllä propagandaa, mutta tuntuu pöyristyttävältä ajatella, että me sosialidemokraattisessa puolueessa ajattelemme, että on rikos olla ystävällinen sotavangeille. Meillä tuomittiin eräs työläisnainen, joka oli ojentanut leipäpalan venäläiselle sotavangille. Täällä harjoitetaan sellaista voimakasta propagandaa sotavankeja vastaan. Minusta tuntuu, että meidän täytyisi saada armeijan sisässä jollain lailla henkeä muutetuksi, sillä itse asiassa armeijassa oli syy, että juutalaispakolaisia kohdeltiin huonosti. Kun pyysin puolustusministeri Walldenilta, että sos.-dem. eduskuntaryhmän jäsenet pääsisivät katsomaan Aunuksen vankileirille, niin hän jyrkästi kielsi sen, koska armeijan asioihin ei saa sekaantua. Mutta nämä ovat myös sisäpoliittisia kysymyksiä. On otettava huomioon, että jokaisella vangilla on omaisia, jotka ovat huolissaan näistä vangeista. Minusta tuntuu, että meidän täytyy humanisisissa asioissa tehdä enemmän ja saada eräitä henkilökysymyksiä järjestetyksi. On saatava valtiollisen poliisin johto muutetuksi, mutta on saatava myöskin eversti Rantsuon paikalle toinen.

Minusta tuntuu joskus, kun ajattelen sos.-dem. puolueen asemaa, että sos.-dem. puolue sinänsä on jatkuvasti heikentynyt ja sen asema on tullut mahdollisimman vähän sanovaksi, kun sen sijaan SAKn, Työväen Sivistysliiton ja Sos.-dem. Työläisnaisliiton vaikutusvalta ovat nousseet. Se johtuu siitä, että sos.-dem. puolue esiintyy niin heikosti. Esim.

Tanner esiintyy vain hallituksen politiikan edustajana. Hän teki kunnan työn silloin, kun esti juutalaisten pakolaisten karkoituksen, mutta yleensä kun hän antaa poliittisia selostuksiaan, niin ne ovat samanlaisia kuin mitä Ramsay antaa ulkopolitiikasta. Maalaisliitto ajaa paljon enemmän omaa politiikkaansa kuin sos.-dem. puolue. Puolueneuvoston keväinen julistus oli puolueneuvoston itsenäisen politiikan ilmaus. Tahtoisin muistuttaa vanhaa totuutta, nim. että kansa rakastaa paljon enemmän marttyyreitaan kuin johtajiaan ja kuta enemmän aikaa kuluu, sitä kauniimman sädekehän marttyyrit saavat. Hallitus tekisi viisaan teon, jos se armahtaisi esim. Ampujan ja Meltin. Viattomimmat kaunosista olisi vapautettava ja turvasäilöläisten asiat olisi tutkittava. Mitä inkeriläisiin tulee, niin olen sitä mieltä, että heistä on pidettävä huolta. He ovat suomalaisia, jotka ovat joutuneet sodan jalkoihin. Aivan samoin jos Viro joutuu sodan jalkoihin, on meidän valmistauduttava ottamaan vastaan heidätkin. Olen suunnilleen samaa mieltä, mitä Reinikainen esitti, enkä ole valmis kannattamaan julkisuudessa vaatimusta, että hallitus olisi muutettava, mutta että täällä keskuudessamme tekisimme sellaisen päätöksen, että hallitusta olisi uusittava ja muutettava, koska se vaikuttaisi sisäpoliittisesti erittäin uudistavasti. Tuntuu esim. niinkuin sisäministeri olisi liian heikko. Hän kykenee saamaan sadalle juutalaiselle pakolaiselle paremmat olot, mutta ei kellekään muille.

Virtanen sanoi, että Keto ja Pekkala ovat täällä esittäneet historiallisen katsauksen nykyisen sotamme kulkuun ja sen yhteydessä tehtyihin virheisiin. Hänen käsityksensä mukaan nykyinen hetki Moskovan konferenssin jälkeen ei ole meille suinkaan edullinen rauhantunnusteluihin, mutta tuskin meille sitenkään tulee parempaa tilaisuutta myöhemminkään. Venäjällä ei vielä nyt ole fyysillistä mahdollisuutta sanella meille diktaatteja, mutta niin pian kuin Saksa on pois pelistä, Venäjä voi meille sanella sellaisen rauhan kuin se haluaa. Tästä syystä julkilausumassa olisi riittävän tehokkaasti sanottava se, että kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla olisi valmistettava

rauhaa. Toivoisin puolueneuvoston harkitsevan sitä mahdollisuutta, että eikö meidän olisi muodostettava rauhanhallitus, jolla ei olisi painolastina entisen hallituksen politiikka. Sitä ei voitaisi ymmärtää siten, että me toimisimme ulkovaltojen sanemien ehtojan mukaisesti, sillä tällä hetkellä me itse harkitsemme, minkälaisen hallituksen haluamme.

Tanner lausui: Siitä lähtien kun Suomi joutui sotaan neljä vuotta takaperin, meillä on ollut monta puolueneuvoston kokousta. Ne ovat kaikki olleet erinomaisen mieluisia tilaisuuksia. Täällä on hyvin ymmärretty toisiamme, oltu yksimielisiä ja samalla luotu se politiikka, jota Suomi on julkisuudessa harjoittanut. Tässä tilaisuudessa näkyy kuitenkin asia olevan toisin. Täällä on ryhdytty penkomaan ja esittämään vanhoja tapauksia, syyttämään toisiaan ja kaikki tämä keskellä sotaa. Minusta se on ennen kuulumatonta, että keskellä sotaa ryhdytään hajoittamaan mielipiteitä ja sillä tavalla hajoittamaan meidän yhteistä rintamaamme. Jälkeenpäin katsottakoon, onko joku asia oikein hoidettu tai ei. Minä luulen, että tällä hetkellä emme sitä edes pysty tekemään. Se on historian asia. Olot ovat olleet niin monimutkaisia, niin vaikeita, että kannanotot eivät suinkaan ole olleet helppoja.

Keskustelussa on hyvin paljon kohdistettu huomiota minun persoonaani. Sehän on kovin imartelevaa. Olen kyllä huomannut, että tässä maassa pannaan minun kontolleni melkein kaikki, mitä tapahtuu. (Välihuuto: Kaikki paha) Hyväkin toisinaan. Minä pyydän huomauttaa, että minä en ole hallitus. Olen vain yksi jäsen. En hoida ulkopolitiikkaa. Hoidan maamme finansseja. Tosin koe-tan vaikuttaa muidenkin asiain menoon niin paljon kuin voimani riittävät ja usein olen onnistunutkin. Mutta olen siitä huolimatta valmis ottamaan vastuun kaikesta siitä, mitä hallitus on tehnyt. Se on jokaisen hallituksen jäsenen velvollisuus. Jos ei hallituksen jäsen kanna vastuuta, on hänen velvollisuutensa astua ulos hallituksesta. Siis otan vastuun. Minä ihmettelen niitä, jotka eivät ole vastuuta. Keto on ollut puoluetoimikunnan jäsen koko ajan, mutta hän ei ole ottanut näitä kysymyksiä kertaakaan esille ennenkuin kuukausi takaperin, tehden ehdotuksia, miten asiat

olisi hoidettava. Hän on esittänyt valituksia siitä, ettei keskustella politiikasta yleensä. On hänen asiansa herättää keskustelu, jos hänellä on sanottavaa. Kuukausi, puolitoista takaperin Keto tuli kirjallisella lausunnolla, jonka sisältö oli sama, jossa hän nyt sanoo, että hallitus on vaihdettava. Siihenhän ei kukaan takertunut.

Pekkala, joka on toinen syytöspuheen pitäjä, on istunut hallituksessa tämän vuoden alkuun saakka. Joka tapauksessa Pekkala oli silloin mukana, kun nykyinen sota alkoi. Hänen on myös velvollisuus ottaa vastuu. Vastalauseet eivät pyhitä mitään. Ei sellaisella paperilipulla selvitä. Nyt hänellä on pitkä lista siitä, mitä kaikkea on tapahtunut. Mahdollisesti on virheitä tapahtunut. Kuka sitä voi kieltää. Vielä uudistan, että sellaisissa oloissa, missä me nyt elämme, ei kukaan voi vannoa olevansa oikealla tiellä. Politikon on kuitenkin tultava johonkin ehdotukseen nähden, että tämä on ainoa tie, jota on kuljettava. Näin on sitten kuljettu ja ollaan siinä, missä ollaan. Se on huonon luonteen merkki, että ollaan tyytyväisiä oloihin niin kauan kun kaikki käy hyvin, mutta kun ensimmäinen vastoinkäyminen tulee, sitten herätetään syytösten tulva ja ruvetaan etsimään syntipukkia.

Minun on mahdoton käydä kaikkia yksityiskohtia lävitse, joissa on esitetty eriäviä näkökantoja ja löydetty virheitä. Ottaisin ensinnä sen asian, josta Lanto sanoi. Lanto sanoi, että meidät on johdettu pitkään sotaan, ja jos oikein ymmärsin, hän katsoi, että se on virhe. En ole varma, että se on virhe. On olemassa toisiakin mahdollisuuksia, joita olisi voinut käydä, elleimme olisi ottaneet Karjalaa takaisin. Saksassa olisi tullut tänne ja hyökännyt tätä kautta Neuvostoliittoon, ja silloin olisi meidän maamme ollut taistelutantereena kaksi vuotta. Minä luulen, että se olisi aivan auttamattomasti tapahtunut. Saksa tarvitsi tätä rintamaa. Se oli voimissaan. Meidän vastustuksemme ei olisi auttanut ja Neuvostoliitto olisi sekaantunut siihen taisteluun. Olen siinä luulossa, että tämä on ollut onnellisin ja vähimmän maksava tie, että ensi

töiksemme heitimme venäläiset ulos maasta ja saimme taistelun siirtymään ulkopuolelle rajojamme. Tietysti voidaan olla toistakin käsitystä ja kyllähän sitä on kuulunutkin. Mitä sen jälkeen on tapahtunut, se on pitkä historia. Siinä on tarpeeton tässä yhteydessä kiinnittää huomiota moniin pikku seikkoihin, joita on tehty. En minä lähde puolustamaan Wittingin ulkopoliitiikkaa. Hän oli kömpelö ja hän oli sekava ja hän oli liian Saksan vaikutusvallan alainen. Hänestä oli kuitenkin jokseenkin mahdoton vapautua. Minä kyllä ensimmäisestä päivästä alkaen sanoin, että emme tämän ulkoministerin avulla pääse eteenpäin, mutta ei yhden miehen puhe siinä merkinnyt.

Muista seikoista en halua jatkaa keskustelua, mutta rauhan mahdollisuuksista on joku sana sanottava. Täällä Keto pitkässä puheenvuorossaan, jonka olen ainakin kolme kertaa aikaisemmin kuullut ja jota hän on Helsingissä joka järjestyksessä käynyt puhumassa, toi esiin kaksi tapausta. Minulle on molemmat selvillä, minkälaisia ne ovat olleet. Ensimmäinen oli silloin, kun viime vuoden marraskuun alussa eräs muuten hyvin tuntematon Neuvostoliiton palveluksessa oleva henkilö kääntyi Sosialdemokratenin päätoimittajan Rikhard Lindströmin puoleen. Se oli sillä tavalla tehty ja semmoista tietä käytetty, että sitä ei päästy eteenpäin. Sitä harkittiin moneen kertaan, mutta emme voineet sitä tietä käyttää, ja luulen, että silloin olisi ollut myös ajankohta sellainen, ettemme olisi voineet irtautua myöskään sodasta. Toinen oli se, josta enemmän on ollut puhe ja jonka minäkin yksityiskohtia myöten selostin, nim. Yhdysvaltain hyvien palvelusten tarjous maaliskuussa. Alkupuheenvuorossani mainitsin, millä tavalla asia kehittyi. Mutta, hyvät toverit, ennenkuin rauhaan mennään ja ennenkuin keskusteluun voidaan ollenkaan lähteä, täytyy meidän tietää, millä ehdoilla rauha saadaan. Eikäi täällä ole yhtään ainoaa, joka olisi valmis ottamaan, millaisen rauhan tahansa. Olen ihan vakuutettu siitä. No hyvä. Mutta

jos me antaudumme keskusteluun, se tulee aina julkisuuteen, niin me heitämme yhden ankkurin, nim. sen, missä nyt olemme. Kyllä Saksan rinnalla olo on meille ankkuri. Silloin olemme Neuvostoliiton armoilla. Näinollen täytyy tällaisen rauhan tekoa resuneerata seuraavalla tavalla: Ensinnäkin siitä ei saa puhua julkisesti. Sehän osoittaa, että me olemme kipeästi rauhan tarpeessa. Sehän heikontaa maan asemaa. Toiseksi se on hoidettava mahdollisimman hiljaa. Mainitsen esimerkin talvisodan päättymisestä. Oli oikeastaan 2-3 miestä, jotka sen hoitivat loppuun. Siitä ei ollut edes hallituksessa eikä ulkoasiainvaliokunnassa keskustelua, koska siellä oli vastustajia. Se täytyi hoitaa jokseenkin valmiiksi ensin. Näin on myöskin tällä kertaa ja vielä paljon suuremmalla syyllä. Se on hoidettava niin hiljaa ja niin taidolla, ettei siitä ole maailmalla mitään puhetta. Mutta ennenkuin siihen mennään, niin tahdon, että meidän on saatava ehdot pääasiassa tietää. Tämä on minusta ollut huomioitava jo aikaisemmissa vaiheissa, se on huomioitava vastaisuudessakin eikä saa pilata asiaa turhalla hölötyksellä. Ja siinä suhteessa on tämä kolmosten liikkeelläolo tehnyt huonon palveluksen. Minun tekisi mieli verrata, niinkuin Alanko teki, ajankohtaa talvisodan päättymisen jälkeen, jolloin kuutoset hyökkäsivät. Nyt ovat kolmoset liikkeellä.

Täällä on pääasiassa keskustelu kulkenut meidän asioissa. Olisi ollut paljon tärkeämpää katsoa, minkälaisia situatsioneja nyt on ja mitä voimme tehdä. Minun alkulausunnossani oli jonkinlainen ohjeen tapainen ja pidän sen edelleenkin ainoana mahdollisena. Tätä vastaan on Keto ehdottanut toisen ajatuksen ja myös lisäyksen hallituksen vaihdoksesta päätöslauselmaan. Siinä on pääasia hallituksen vaihdos. En minä ymmärrä ihmisiä, jotka voivat tämmöistä keskellä sotaa ruveta vaatimaan ja varsinkin kun sama vaatimus on pitkän aikaa esitetty Moskovassa. Kuvitelkaa, että jossakin muussa sotaa käyvässä maassa keskellä sotaa joku tekisi

tällaisen ehdotuksen. Jos Moskovassa joku tekisi sellaisen niin se mies ammuttaisiin. Englannissa ei ole tehty. Menköön siellä joku vaatimaan, että Churchillia on vaihdettava, niin se mies pannaan kiinni. Englannissa vaihdettiin Chamberlain. Se oli seuraus mielialan lietsomisesta. Jos ollaan sitä mieltä, että hallitus ei pysty hoitamaan asioita, niin onhan meillä eduskunta, joka voi antaa epäluottamuslauseen. Kun Keto sanoi, että hän ei pyri hallitukseen ja hän on vapaa arvostelemaan, niin sanoisin, ettei se ole niin.

Mitä tuohon Kedon lisäykseen tulee, niin pidän aivan mahdollittomana puhua mitään hallituksen vaihdoksesta. Sillä tekisimme suuren karhunpalveluksen itsellemme. Mutta ei ole paikallaan panna siihen sitä alkuosaakaan ja puhua uudelleen nopeasta rauhan hankkimisesta. Minä jo sanoin, ettei nyt ole aika toivottaa maailmalle sitä, että tarvitsemme rauhaa ja pyrimme siihen kaikin voimin. Riittää kun viittamme aikaisempiin päätöksiimme, jotka ovat edelleen ohjeena ja joiden mukaan kaikki puolueemme jäsenet ovat velvolliset toimimaan niin pian kuin on mahdollisuus. Pidän aivan mahdollittomana alkuosan päätöslauselmaan ottamista, koska siitä ei ole mitään hyötyä, mutta sen sijaan paljon vahinkoa. Minäkään en ole tähän julkilausumaan ollut täysin tyytyväinen, mutta on turha ruveta pikkuasioissa muutosehdotuksia tekemään. Nielisin sen sellaisenaan.

K i l p i, Eino piti Alangon puheenvuoroon viitaten hyödyllisenä, että erilaiset mielipiteet tuodaan julki. Yksimielisyys ei saa olla sellaista, että saadaan puhua ja kirjoittaa vain sitä, mitä Valtion Tiedotuslaitos sallii. Ulkomailla on sellainen varma mielipide vallalla, että puolustusotakäsitys voidaan hyväksyä vain visseillä varauksilla. Tulevien polvien selvitettäväksi jää, miten tähän sotaan jouduimme. Sen yhteydessä on asioita, joita emme tiedä. Varmastikin vastuussa olleet ovat silloin tehneet ratkaisunsa kansan ja maan etua silmälläpitäen. Mutta nyt on harkittava, miten tästä myrskystä selvitään. Tanner puhui pari viikkoa sodan puhkeamisen jälkeen, että meidän

on sodasta päästävä eroon. Puhe herätti silloin porvariston taholla ankaraa arvostelua. Itä-Karjalan vetäminen mukaan oli onnettomuus. Olen suopeampi nykyiselle hallitukselle kuin edelliselle, mutta se kantaa edeltäjänsä syntejä. Kansalla on vissit epäluulot nykyistäkin hallitusta kohtaan. Täällä liikuttiin sodan alkuaikoina kuin olisimme ollut suuri imperiumi. Esim. Englannin ja Puolan lähetystöjen kohteleva ei ollut oikeassa suhteessa meidän mahdollisuuksiimme. Puheentulleen 33:n adressista voin sanoa, että pääministeri Linkomiehnen tunnetussa haastattelussa mentiin pitemmälle kuin mainitussa adressissa. Adressin allekirjoittajien tarkoituksena oli tukea hallituksen politiikkaa. Voidaan tietysti keskustella siitä, että oliko tapa, jolla adressissa esitetyt mielipiteet saatettiin julkisuuteen onnistunut vai ei. Amerikan Yhdysvaltain viime keväänä tekemään tarjoukseen olisi pitänyt tarttua kiinni ja kysyä, mitä vastustajalla olisi ollut tarjottavana, kun Amerikalla ei ollut mitään. Oli väärin, että tämä mahdollisuus lyötiin laimin. Mitä nykyisessä tilanteessa, Moskovon konferenssin jälkeen, on tehtävä, siitä en uskalla mennä neuvoja antamaan. Ulkomaalaisten sanomalehtimiesten lausuntojen varaan ei voida paljoa rakentaa, sillä mitään virallisia kannanilmaisuja Englannin ja Amerikankaan taholta ei ole tullut. Toivottavaa vain on, että "god will" meitä kohtaan edelleen säilyisi. Ja meidän puolestamme pitäisi koettaa viljellä hyviä suhteita kaikin keinoin. Päätöslauselmasta puheenollen sanoisin Gunnar Hirdmanin sanoilla, että pohjoismaalaisen on sanottava aina mitä haluaa. Mutta me olemme nyt kuitenkin niin sidottuja, että emme voi sanoa kaikkea mitä halamme. Hyväksyn päätöslauselman Kedon tekemän muutosehdotuksen muuten, mutta en hallituksen muodostamista koskevaa kohtaa. Jos sota menee sillä tavalla kuin Tanner viittasi, niin silloin pieni armeijamme joutuu ottamaan vastaan Venäjän armeijan hirvittävän painon. Ja se merkitsee meidän poikiemme tuhoutumista höyryjyrän alle. On helppo sanoa muinaisten kreikkalaisten sanoilla: tulkaa ottamaan meidän a-

seemme, mutta nykypäivien Kreikka todistaa toista. Me tiedämme varsin hyvin, että sota ei ole romantiikkaa."

Puheenvuorot rajoitettiin.

Samoin rajoitettiin puheaika 5 minuutiksi.

V o i o n m a a lausui: "Kaikissa puolueenvoston julkilausumissa on vakuutettu sitä, että me kaikki olemme kansamme peruskysymyksissä yksimielisiä, ja minä edellytän ilman muuta, että niin on laita täälläkin, sillä ei tämä kokous näin suuri olisi, jos puolueessa olisi peruskysymyksissä erimielisyyttä. Mutta pitäisi kuulua erityisesti sos.-dem. puolueen vapauteen, että täällä saa ajatuksensa vapaasti esittää. Arvelen, että suuri osa, mitä täällä on kuultu puheita, jotka ovat koskeneet vanhojen asiain penkomista, olisi saanut jäädä täällä esille ottamatta, sillä ne itse asiassa ovat joutavia sen suuren kysymyksen edessä, mikä meillä on tänä päivänä ratkaistavana. Täällä on sanottu, että keskellä sotaa pengotaan vanhoja asioita, mutta niitä kuitenkin alustajakin otti esille käyttäen puheenvuoronsa 33:n adressista ja tuosta Amerikan rauhanneuvottelujen vaiheesta, joissa kummassakin minulla olisi tehtävänä päteviä muistutuksia niitä vastaan, mutta en tahdo niihin puuttua. Kuten sanottu, minusta tilanne on niin tavattoman vakava, että se suorastaan hirvittää. Minä huomautan siitä, että meidän poliittinen asenteemme on ainakin suurissa asioissa ollut varsin kansainvälinen ja niinkuin jälleen huomaatte, niin Moskovon konferenssi on hyvin suuri tekijä, saattaa olla ratkaiseva tekijä. Historian harrastaja nkee pitkän sarjan samanlaisia tilaisuuksia. Milloinkä Tilsitin virran rannalla on Suomen kohtalo päätetty, miten Japanin sota Itä-Aasiassa on vaikuttanut, miten maailmansota tipahdutti itsenäisyyden Suomelle jne. Ja nyt olemme taas sellaisen suuren ajan käänteessä. Moskovon konferenssista ei tosin vielä tiedetä mitään ja voidaan sanoa, että on niin paljon huhuja liikkeellä, että on parempi panna korvansa kiinni ja olla uskomatta, mutta kukaan ei voi kieltää sitä tosiasiaa, että sellainen on ollut ja että ne kolmen valtakunnan edustajat, jotka siellä ovat olleet, ovat kansoilleen kaikki samansuuntaisesti

julistaneet, että täällä ollaan sodan käynnistä yksimielisiä. Minäpidän, että ne selostukset Moskovon konferenssista, jotka Amerikan presidentti ja Englannin pääministeri kansoilleen antavat, eivät voi olla mitään propagandaa erityisesti koska nämä herrat ovat kokonaan riippuvaisia kansan mielipiteestä, ja he olisivat hyvin savijaloilla seivovia, jos rupeaisivat vilpistelemään ja konferenssin asioita väärin esittämään. Se on kyllä mahdollista, ettei kaikkia ilmoiteta.

Täällä on oikein huomautettu, että lohdullisinta asiassa on se, että ne eivät kuitenkaan ole jättäneet mitään yksityistä maata jonkin yksityisen suurvallan armoille, vaan kaikkien pienten maiden kohtalot tulevat ratkaistaviksi niiden yhteisellä päätöksillä. Näinhän varmaankin käykin. Täytyy uskoa ja toivoa, että niin käy, että siis meidän maamme asema tulee järjestetyksi yhteisellä neuvonpidolla. Mutta meidän olemme vielä kaukana siitä ajasta ja näyttää siltä, että eivät Englanti ja Amerikka kovin paljon ole sekaantuneet Venäjän sotilaallisiin toimenpiteisiin, eivätkä luultavasti pistä sormiansa väliin siihen nähden, mitä Venäjä tekee länsirajoillaan ja pohjoisessa. Siis on hyvin pelättävää se, että Venäjä, jos se onnistuu työntämään Saksa vielä lännemmäksi, voi hyvinkin hyökätä meidän kimppuun ja tuntuisi melkein siltä, että se varmaankin sen tekee varsinkin kun Inkerinmaata evakuoidaan. Ja Etelä-Euroopasta tulleiden tietojen mukaan Narvajokea varustetaan uudeksi linjaksi. Voi siis hyvin ikäviä sotatapahtumia olla edessämme, ja silloin voi käydä niin, että ennenkuin on vielä muuta Eurooppaa järjestetty, on täällä saattanut tapahtua tällaisia sotatapauksia, ja silloin voi hyvinkin helposti tapahtua se, että se valtio, jonka kaikkein vähimmän toivoisi tänne tulevan, tulee tänne ja Länsivallat eivät voi tehdä yhtään mitään. Voi olla, että meidän asemamme paranee lopullisissa neuvotteluissa, mutta sillä välin on voinut tapahtua aivan tuhotulvan tapaisia vahinkoja meidän maallemme. Näyttää jokseenkin todennäköiseltä, että Neuvostoliitto tulee vaatimaan tukipisteitä Itämeren puolel-

lella, joita sillä ennenkin on ollut, ainakin Hankoa, ja joita se varmasti oman turvallisuutensa vuoksi kuvittelee tarvitsevan. Puhutaan Ahvenanmaastakin, että se saattaisi tulla kysymykseen, niin ainakin minulle eräs hyvin asioita seurannut entinen kenraali on selittänyt ja sanonut samalla tilanteen arkaluontoisuutta osoittaakseen, että ei nyt Ruotsi huolisi Ahvenanmaata, vaikka ilmaiseksi tarjoaisimme, niin vaarallinen piste se on. Siis tämä väliaikahan se on, joka meille on niin härettömän vaarallinen. Silloin nousee kysymys, mitä on tehtävä. Onko parasta politiikkaa se, jota täällä suositellaan, että jäädään odottamaan sitä, että Venäjä heikontuu ja Länsivallat vahvistuvat. Me emme voi luottaa Länsivaltain vahvistumiseen emmekä Venäjän heikontumiseen, sillä me hyvin tiedämme sen, että joka tapauksessa Amerikka ei ole niin kovin intresseerattu Euroopan asioista niin kauan kun sillä Japanin kanssa on paljon suuremmat asiat ratkaistavana kuin Euroopassa ja jota seikkaa se ei saa selvitettyksi ilman Venäjän apua. Se on siis varmasti pitkän aikaa vielä sidottu Venäjän ystävyyteen. Ei se tästä riitaisesta ja sekasotkuisesta Euroopasta ole niin huvitettu.

Entä Englanti? Englantihan on sen jälkeen kun Ranska on joutunut pois pelistä ja Italia siihen asemaan, missä on, jokseenkin heikko valtio mahtavaa Saksa vastaan. Saksalaiset-han ovat, niinkuin tiedämme, etevä, hyvin kasvatettu, hyvän järjestyksen omaava kansa. Eurooppa ei tule toimeen ilman sen mahtavaa teollisuutta. Ei semmoinen valtio ole helposti kuitettavissa. Englanti tietää ihan varmaan, ettei se yksin pysty siihen, eikä sillä ole siinä ketään liittolaista kuin Venäjä. Emme voi perustaa siihen, että Englanti rupeaisi Suomen asiain takia samentamaan suhteitaan Venäjään. Sitäpaitsi englantilaisilla ei muutenkaan ole niin hyvää silmää meihin, ainakaan niillä, jotka Englannin politiikkaa johtavat, tarkoitan ulkoministeri Edeniä. Toivotaan nyt, että meillä kuitenkin hyvät välit näihin valtioihin säilyisi ja pieni poika syntyisi, joka parantaisi Amerikan ja Suomen välisiä

suhteita. Olen tahtonut huomauttaa, ettemme Englannin voimiin voi niin tavattomasti luottaa, kun on näih suurista intresseistä kysymys. Jos meille kävisi se, jos toteutuisi se Moskovon radiossa sanottu väite, että Suomelle tulee Saksan kehtalo, niin mielelläni ottaisin sen vastaan, sillä kyllä Saksa tulee jäämään itsenäiseksi valtioksi. Ei sellaista kansaa voida hävittää.

Mitä on tehtävä nyt sitten meidän oloissamme? Minusta meidän on lähiaika otettava ensin kysymykseen. Meidän politiikkamme on suunnattava juuri lähiaikaa varten, estääkseen sitä mahdollisuutta, että meidän maahamme hyökättäisiin. Silloin kyllä tulee ajatelleeksi, että kyllä kai meidän asemamme olisi toinen, jos olisimme omissa historiallisissa rajoissamme, jos emme olisi menneet Itä-Karjalan puolelle, joka kuitenkin Euroopan silmissä näyttää valloitus sodalta. Olisi onnellista, jos olisimme irti siitä. Se on nyt meille suurempi vaara kuin mikään muu. Olisi paljon turvallisempaa ajatella maan tulevaisuutta, jos meidän joukkomme eivät olisi sillä puolen ja siellä tapahtunut sellaista, joka osoittaa, että Suomi sittenkin aikoo sen liittää itseensä. Tarkoitetaan sitä propagandaa, jota on harjoitettu, samanlaisia kouluja yms. Sivu menneen tahdon lisätä sen huomautuksen, että jos sitä ei olisi valloitettu, niin olisi ollut olemassa vanha Tarton rauhassa annettu oikeus vaatia, että Karjalan väestö saisi nauttia itsehallintoa. Mutta niinkuin olot nyt ovat, taitaa olla sellainen ajatus aivan liian hurja, sillä luultavasti sellaiseen ei suostuttaisi. Silloin ei jää jäljelle muuta kuin että täytyisi ajatella kuitenkin joitakin toimenpiteitä sodasta irtautumiseksi ja rauhan saamiseksi. Enkä minä ymmärrä sitä, miksei voisi sanoa sitä jossakin julistuksessa. Koko maailman puhuu rauhan kaipuusta. Enkä luule, että ne 33 tekivät mitään syntiä, jos lausuvat sen, mitä koko maailma puhuu. Mutta hätäntynyt kansa, niinkuin Kilpi sattuvasti sanoi, se tahtoo koettaa kaikki keinot. Se ei saa rauhaa, ennenkuin se tietää tehneensä

kaikki mitä voidaan. Silloin tuntuu niin omituiselta, että vaaditaan vain luottamusta hallitukselle, vaikka sitä vastaan voidaan esittää sellaisia pitkiä syntiluetteloita kuin Pekkala esitti.

Niin, minä puolestani ajattelen, että kyllä pitäisi ottaa huomioon, että meille saattaisi olla oma-aloitteinen hallituksen vaihtaminen hyvä, ennenkuin muut sen tekevät. Sen teki onnekseen Ranska maailmansodan aikana. Täällä Suomessa Suomen itsenäistymisen yhteydessä me saimme monta kertaa muuttaa hallitusta, ennenkuin saimme ulkovaltain ja länsivaltain luottamuksen. Kyllä me voimme sanoa, että me päätämme itse omista asioistamme, olemme suvereeninen valtio. Mutta suvereenisuuskin on suhteellinen käsite. Jos on kysymys Länsivalloista, ei ole häpeä Suomelle, jos se ottaa huomioon niiden toivomuksia. Minun käsittääkseni sellaiset asiat on kuitenkin hoidettava oman harkinnan perusteella, ettei niitä päästetä äärimmäisyyteen, niin kuin muuten pelättävissä on, jos ruvetaan asioita ajattelemaan vasta sitten, kun on myöhäistä.

Olen tahtonut näitä muutamia ajatuksia tässä tuoda esille sentähden, että minusta näyttää velvollisuus vaativan, että minä tuon esille täällä sen huolestumisen, mikä on vallalla erittäinkin tämän Moskovon konferenssin johdosta.

I l k k a l a ei kannattanut Kedon tekemää lisäystä päätöslauselmaan. Sanoi Pekkalan puheenvuorossaan ilmaisseen sellaisen käsityksen, että Tanner olisi ollut Itä-Karjalan Suomeen liittämisen kannalla. Muistan Tannerin nimenomaan painostaneen, että sellainen liittämisaikomus on Marsalkan yksityinen mielipide ja että hän suhtautuu hyvin viltästi Itä-Karjalan asiaan. Kun Keto mainitsi, että hallituksen olisi erottava, niin sillä hän tietenkin tarkoittaa, että Tannerin pitäisi myös erota. Tanner on hoitanut menestyksellisesti finanssipolitiikkaa, paremmin kuin Pekkala ja niinollen Tannerin pitäisi sitä edelleenkin hoitaa. Ei ole ketään, ken joutuu asioita hoitamaan, joka ei tekisi erehdyksiä.

K e t o: Täällähän toveri Tanner käytti vanhaa tunnettua "trikkiänsä", joka on minuun viimeaikoina kohdistunut useamman kerran. Hän tahtoo sanoa, että minulla on erityisen huono luonne. Sehän on hänen taisteluseeppänsä, kun ei hän muuta löydä. (Välihuuto: Vai ei?) Sanoithan nimenomaan, että se osoittaa huonoa luonnetta, että nyt vasta olen alkanut esiintyä tällä kannalla. Nyt sattuu niin, että olen aikoja sitten, koko tämän sodan ajan, koettanut asiaa tuoda puoluetoimikunnassa esille. Senhän tietää jokainen puoluetoimikunnan jäsen. Se merkitsee sitä, että toveri Tannerille merkitsee niin pieni mies kuin allekirjoittanut niin vähän, ettei hän kiinnitä huomiota, mitä joku sanoo. (Välihuuto: Suuri herrahan sinä olet.) En tässä halua meidän luonteestamme tämän enempää keskustella.

Tahtoisin ensiksi sanoa, että on hirvittävää kuulla sellaisia lausuntoja kuin toveri Alangon lausunto, jossa hän lähtee siitä, että kaikki mitä puolueen tähänastinen johto on tehnyt, on oikein ja kaikki sen arvostelu on pahasta. Jos tälle kannalle asetutaan, niin luuletteko, että sos.-dem. puolue voi työväen joukkoja hallita, jotka ajattelevat myöskin ja joiden sielusta tulee tässä maassa kilpailemaan muutkin kuin sos.-dem. puolue. Tulee kilpailemaan Pekalan puolue, tulee kuutoset, tulevat kommunistit. Pitäkää huoli siitä, että meidän politiikkamme on sellaista, jota työväen suuret joukot myöskin ymmärtävät. Ja tämä on se, joka täytyy ottaa huomioon ja sitä seikkaa ei ole meidän puolueemme ottanut tarpeellisessa määrässä huomioon.

Minulla olisi paljonkin vielä sanottavaa siihen, mitä Tanner sanoi näistä kahdesta rauhan tarjouksesta. Niiden mainitseminen on ollut tärkeätä, koska ne ovat osoittaneet, että on joku tapauksessa ollut viimeaikoina ainakin kaksi tilaisuutta, joihin olisi voitu takertua. mutta joihin ei sen vuoksi, että on väärin laskettu tämän maailmansodan päättyminen, ole takerruttu. Olen samaa mieltä kuin toveri Kilpi siihen nähden, ettei Amerikan hyvää tahtoa käytetty hyväksi. Tämä voi koitua meille kohtalokkaaksi virheeksi. Lopuksi tahdon sanoa tähän päätöslauselmaehdotukseen tekemäni lisäysehdotukseen nähden, että sen jälkeen, mitä tässä on sanottu, niin minä olen taipuvainen jättämään siitä pois hallituksen uudistamista koskevan loppuosan. En minä perään-

ny, mutta minähän olen sitä mieltä, että siihen on tultava, mutta ymmärrän, ettei sitä tarvitse julkisuudessa sanoa. Mutta mikä on välillä tämättömästi sanottava ja sen minä tahtoisin panna puolueeneuvoston jäsenten sydämelle, on se mitä minä sanoin helmikuun päätöslauselmasta ja sen asian eteenpäin viemisestä. Sehän on sellaista, jota minusta täällä eivät kaikki näytä käsittävän vielä, mutta joka on mitä olennaisinta. Siinähan esiintyy se suuri ja jyrkkä vastakohta Tannerin ja meidän välillä, jotka olemme puhuneet sen puolesta, että meidän on pyrittävä neuvotteluihin. Tannerhan tahtoo jättää asian sikseen ja jäädä odottamaan mahdollisen Länsivaltain voimistumisen toivossa, jäädä odottamaan, että venäläiset hyökkäävät tänne koko voimallaan. Tästä on juuri tällä kertaa kysymys. Jos te jätätte sen avoimen valtakirjan, mikä on tässä julkilausumaehdotuksessa jätetty, niin tämä tällainen valtakirja on sellainen, josta tulevat vielä jälkipolvet vaatimaan selvitystä ja josta tullaan vielä paljon puhumaan. Senvuoksi minä suosittelen juuri nimenomaan tällaista lisäystä julkilausumaan otettavaksi. Se on olennainen. Muuten voidaan tämä lukea sillä tavalla, että v:n 1943 helmikuun julkilausumaohje on unohdettu.

A a l t o n e n, Aleksi: Keto on puhunut varsin voimakkaasti viime keväänä hyväksytyn julkilausuman puolesta, mutta minun nähdäkseni hän on unohtanut yhden asian tehdessään ehdotuksensa tai tämän ehdotuksensa alkuosan, sen nim., että kun puolueenuevosto on hyväksynyt niin helmikuussa kuin aikaisemminkin päätöslauselmia, ne ovat kaikilta kohdiltaan yhä edelleen voimassa, niitä ei ole peruutettu eikä tässä kokouksessa peruuteta. Senvuoksi eräs kohta niistä ei vaadi tässä päätöslauselmassa, joka nyt hyväksytään, erikoista mainintaa. Minusta olisi vaarallista ottaa tällaista lisäystä tässä vaiheessa tähän, ja sitäpaitsi se on sanottu tässä julkilausumassa, joka on esitetty. Siinähan sanotaan: "Me toivomme rauhan mahdollisimman pian palautuvan ja maamme pääsevän irti sodasta. Edellytyksenä on kuitenkin sellainen rauha, joka takaa maamme vapauden ja itsenäisyyden." Sitä on lähdettävä toteuttamaan. Sitä olisi pitänyt lähteä toteuttamaan jo silloin, kun tämä päätöslauselma hyväksyttiin. Sitä yritettiinkin silloin, kun Amerikan

Yhdysvallat tarjosivat tilaisuutta. Hallitus yritti, mutta siitä ei ollut tulosta. Kun täällä on puhuttu siitä, että puoluetolimikunnassa ei olisi ollut tilaisuutta keskustella poliittisista asioista, haluan lausua, että puoluetolimikunnassa jokainen puoluetolimikunnan jäsen saa koska hyvänsä tällaisen keskustelun aikaan ja sitä on joskus yritettykin, mutta niillä herroilla, jotka täällä ovat sitä arvostelleet, on usein niin kiire, etteivät jaksa olla puoluetolimikunnan kokouksissa. Kedolla ja muillakin olisi ollut tilaisuus edellisenä päivänä kun 33:n adressi tasavallan presidentille jätettiin, esittää asia puoluetolimikunnassa. On turha puhua siitä, ettei puoluetolimikunnassa saa tällaisia kysymyksiä esille. Ei siellä kukaan yksityinen määrää. Sen vuoksi tässä yhteydessä on syytä torjua tällaiset syytökset. Eri asia on, olemmeko kyllin riittävässä määrässä voineet ja osanneet kiinnittää huomiota ulkopoliittisiin ja muihin asioihin, olemmeko tehneet virheitä, siitähän voidaan olla eri mieltä. Kun Keto nimenomaan väittää, että hän on monta kertaa puoluetolimikunnan kokouksessa lausunut arvosteluja poliittisista kysymyksistä, niin se pitää kyllä paikkansa. Keto on pitkän aikaa käyttänyt arvostelevia puheenvuoroja, mutta se on jäänyt arvosteluksi. Mitään positiivisista ehdotuksista ei ole esitetty. Ensimmäinen ehdotus tässä suhteessa tapahtui 10.9. 1943, joka on sama ehdotus, minkä hän teki nyt täällä, nimittäin että puoluetolimikunnan olisi lähetettävä eduskuntaryhmälle kirje, jossa huomautettaisiin siitä, että nykyinen tilanne on kehittynyt sellaiseen pisteeseen, että uuden hallituksen muodostaminen katsottaisiin välttämättömäksi.

Tässä tietysti olisin voinut polemisoida, mutta huomauttaisin vain, ettei tuo julkilausuma, minkä puoluetolimikunta on ehdottanut, ole niin kovin lattea kuin mitä jotkut ajattelevat. Siinä on sanottu verrattoman paljon kun ottaa huomioon sen ajankohdan, missä se on sanottu.

Nurminen sanoi, ettei hän asetu Kedon kannalle lainkaan. Paheksui, että nyt harjoitettan puolueen repimistä ja kaivellaan entisiä, vaikka asioitakin olisi keskus-

teltavaksi. Piti tärkeänä, että tunnustellaan Länsivalloista päin rauhanmahdollisuuksia. Kannatti puoluetolimikunnan päätöslauselmaehdotusta.

Pajunen ilmoitti olevansa Alangon kanssa samaa mieltä siinä, että ei pitäisi harjoittaa repivää toimintaa, vaikka onkin olemassa erilaisia käsityksiä asioista. Sanoi pohjolassa hyväksytävän hallituksen ja eduskuntaryhmämme toiminta. Kannatti puoluetolimikunnan päätöslauselmaehdotusta sellaisenaan.

Kerman lausui käsityksensä, ettei käydyssä keskustelussa ole kukaan kyennyt sanomaan, miten rauha olisi tehtävä. ~~Ja vähäisetkin viittaukset antoisrauhasta ovat saaneet saksalaiset tekijänsä ilmeensä.~~ Saksalaisia joukkoja maassamme on ties kuinka paljon. Ei olisi hyvä sekään, jos venäläisten pommien jälkeen täällä rupeaisi tippumaan saksalaisia pommeja. Täällä mainittiin, että puolueen arvovalta laskee joukkojen keskuudessa, mutta kyllä asia on sillä tavalla, että jos puolueella olisi käytettävänä yhtä paljon miehiä linjoilla, kuin ammattiyhdistysliikkeellä on, niin kyllä puolueenkin arvovalta nousisi. Julkilausumassa olisi hinnoista kysymyksen ollessa pitänyt palkoista sanoa laveammin, kuin mitä siinä sanotaan, mutta muuten hyväksyn puoluetolimikunnan päätöslauselmaehdotuksen. 33:n adressihomma ei ollut puolueen arvovallan nostamista. Se oli sellaista suoraa toimintaa, johon ainakin vanhempi puolueväki suhtautuu hyvin arvostelevasti.

Manninen sanoi, että jos Kedon ehdotus hallituksen muuttamisesta hyväksyttäisiin, niin neuvoston pitäisi itselleen täsmälleen selvittää, että millainen uuden hallituksen pitää olla. Siitä kyllä ollaan selvillä, että sen pitää olla "demokraattinen". Mutta sellaisen demokraattisen hallituksen, jonka Neuvostoliitto hyväksyy, pitäisi ensinnäkin ajaa saksalaiset pois maasta, järjestää kommunisteille toimintavapaus jne. Ja Keto tekikin viisaasti, että hän peruutti ehdotuksensa hallituksen muodostamisesta. Uskon, että nykyinen hallitus kyllä seuraa tilannetta ja käyttää jokoista mahdollisuutta, jotka todella antavat tilaisuuden rauhan tekemiseen.

P a l m yhtyi kaikessa Eino Kilven lausuntoon. Sanoi sodan edellä olleensa siinä käsityksessä, kun saksalaisia joukkoja kuljetettiin pohjoiseen, että kysymyksessä on kauttakulku Norjaan. Kun nyt ollaan sodassa, miten siihen sitten olemme joutuneetkin, on meidän yritettävä siitä selviytyä mahdollisimman vähin vaurioin. Tilannetta on tarkattava ja pidettävä vaari mahdollisuuksista rauhantekoon, mutta ei päätöslauselmaan tarvita sellaista lisäystä kuin Keto ehdotti.

L a p p a l a i n e n lausui, että keskustelu on kyllä hyväksi, mutta liikaa on se, että täällä aina saadaan kuulla helsinkiläisten välienselvittelyä. Meille kyllä tässä kokouksessa olijoille saadaan puhua mitä hyvänsä, mutta jos me ker- toisimme joukoille, mitä Keto ja Pekkala ynnä eräät muut sa- noivat, niin kukahan ne joukot pitäisi koossa. 33:n esiinty- mistä olen koettanut ympäristössäni selittää parhaani mukaan, vaikkakaan en hyväksy sellaista puolueorganien ohitse toimi- mista, millaista ko. adressihomma oli. Nostan lakkia Kedolle sen vuoksi, että hän muutti päätöslauselmaan tekemäänsä lisä- ystä. Jos hallituksen uusiminen tulee kysymykseen, niin uusit- takoon sitä sisäpoliittisista syistä, vaikka tarkoitus olisi- kin ulkopoliittinen. Kannatti Lindmanin lisäystä päätöslauselman kolmanteen kappaleeseen.

V a r j o l a sanoi, että perin masentavan käsityksen tällaisesta keskustelusta saa. Maalaistoverit ovatkin jo syys- tä kyllä nuhdelleet näitä riitelijöitä. Ainoa rohkaiseva lausun- to oli Tannerin antama. Siinä tosin nähtiin tilanne synkkänä, mutta ei silti heitetty kirvestä järveen. Jyväskylässä asete- ollisuuden työvän ammattiosasto, jossa on toistatuhatta jäsen- tä oli hyväksynyt 33:n esiintymistä paheksuvan päätöslauselman ja vaati kivenkovaan sen julkaisemista sanomalehdessä. Vain vaivoin saatiin heidät luopumaan vaatimuksestaan. - Hallituk- siakin on muutettava kun sikseen tulee, mutta muutettakoon niitä sisäpoliittisista syistä. - Kannatti Lindmanin tekemää lisäystä päätöslauselmaan.

K u u s e l a lausui valittelunsa sen johdosta, ettei tämä kokous muodostunut rakentavaksi. Maalaissosialistit jou- tuvat kuulemaan herrassosialistien väittelyjä. Tuskin kukaan niistä, jotka nyt esiintyvät suurina ulkopoliitikkoina, tietä- vät, millaista politiikka on vuoden kuluttua. Tällaista johtuu ajattelemaan senkin vuoksi, että aseveljeys saksalaisten kanssa ensin maalattiin niin kovin kauniiksi, mutta nyt mitä mustimmin värein. Ja mitä sitten tulee siihen 33:n kulttuurihenkilön al- lekirjoittamaan adressiin, niin luulen, että monet muutkin oli- sivat sen allekirjoittaneet, jos sitä olisi heille tarjottu. Kuka tiedot adressista kuljetti Ruotsiin, sitä ei uskalleta sa- noa." Ei sanonut käsittävänsä, mitä hyötyä tästä kokouksesta on ollut. Piti tärkeämpänä keskustelemista työvän mielialoista kuin ulkopoliitikasta siihen tapaan kuin siitä on tässä kokouk- sessa keskusteltu. Huomautti Sylvi-Kyllikki Kilven puheesta piirikokousjuhlassa Porissa, ettei sekään suinkaan ollut kokoa- va vaan hajoittava. Ehdotti, että julkilausuman antaminen jä- tettäisiin puolue-toimikunnan ja eduskuntaryhmän tehtäväksi.

Keskustelu julistettiin päättyneeksi ja päätettiin, että kokousselostuksen samoin kuin päätöslauselmankin saattamisesta julkisuuteen on sovittava puoluesihteerin kanssa.

Ehdotukset päätöslauselman lisäyksistä: Lindmanin ehdo- tusta ei otettu äänestettäväksi, koska Lindmanilla ei kokoukses- sa ollut esitysoikeutta.

Äänestettäessä puolue-toimikunnan päätöslauselmaehdotuksen ja siihen Kedon tekemän lisäysehdotuksen välillä sai puolue-toimi- kunnan ehdotus 23 ääntä ja Kedon ehdotus 5 ääntä.

Puolue-toimikunnan ehdotus päätöslauselmaksi tuli hyväksy- tyksi.

10. §.

Puoluesihteerä Aleksä A a l t o n e n esitti puolue-toi-

mikunnan ehdotuksen, että puoluekokous pidettäisiin Helsingissä v. 1944 alkaen kesäkuun 11. päivänä.

Ilomäki ei katsonut ajankohtaa sopivaksi puoluekokouksen pitämiseen. Saattaa olla liian kriittillinen tilanne yleensä ja keskustelut kokouksessa sen mukaan risaisia. Kokouksen pitämisestä päättäminen olisi jätettävä toistaiseksi.

Aaltoon, Aleksi lausui, että puoluekokouksia on pidetty ennenkin epänormaaleina aikoina. Ammatilliset järjestöt, raittiusliitto, nuorisoliitto ym. ovat pitäneet sota-aikana edustajakokouksensa säännöllisesti ja silläkin tavalla vahvistaneet toimintaansa. Ellei kokousta pidetä, niin ei puolueettamme enää käsitetä demokraattiseksi puolueeksi. Puoluekokouksen pitämisestä on ilmoitettava 6 kuukautta ennen kokousta, joten jos nyt Ilomäen ehdotuksen mukaisesti jätetään asiasta päättämättä, niin siirtyy kokouksen pitäminen ainakin ensi syksyyn.

Lanto kannatti puoluetoimikunnan ehdotusta kokouksen pitämisestä.

Kilpi, Eino oli sitä mieltä, että puoluekokouksen pitämisellä on kohottava ja virkistävä vaikutus, ja jopa eräät teknillisetkin seikat vaativat sen pitämistä. Puolueneuvostokin on jo istunut niin kauan, ettei tiedä, onko se samanlainen kuin jos puoluekokous olisi sen valinnut.

Kerman kannatti puoluekokouksen koollekutsumista.

Palom kannatti puoluetoimikunnan ehdotusta.

Puoluekokous päätettiin yksimielisesti, Ilomäen luopuessa ehdotuksestaan, kutsua koolle puoluetoimikunnan ehdottamana aikana, kesäkuun 11. päivänä 1944.

11. §.

Puoluetoimikunnan jäseniksi edesmenneen Kaarlo Harvalan ja jäsenyydestä vapautusta pyytäneen August Kuusiston tilalle valittiin Oskari Reinikainen ja Eino Kilpi vakinaisiksi sekä varalle Emil Palonen ja Onni Hiltunen.

12. §.

Järjestösihteeri Toivo Aaltoon esitti selostuksen puolueen lähiajan valistustyösuunnitelmista (Liite N° 7.)

Selostus hyväksyttiin keskustelutta.

Toimitsija J.E. Janatuiselle, joka sairaana ollen oli sähkösanomalla tervehtinyt kokousta, päätettiin lähettää vastaussähkösanoma.

Kun kaikki kokouksen esityslistalla olleet asiat olivat tulleet loppuun käsitellyiksi, kokouksen puheenjohtajana toiminut Jalmari Vuorinen kiitti kokouksen osanottajien ja lausui ilonsa siitä, että työväen järjestötoiminta on maassamme voinut sodan aikana jatkua melkoisesti rauhanomaiseen malliin, vaikka meillä onkin kaikenlaisia puutteita ja suuri osa väestöstämme pois kotoa. Tämä on ollut mahdollista sen vuoksi, että sotaa ei ole tarvittu käydä meidän oman maamme kamaralla. Omana käsityksenään hän lausui, että vaikka vastaisuudemme ei näytäkään valoisaalta, niin sittenkin puolueellamme ja koko kansallamme on edessään elämä ja tulevaisuus.

Tämän jälkeen hän julisti kokouksen päättyneeksi. Kokous päättyi klo 18.30.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Kalle Kukkonen
Puheenjohtaja
Toivo Aaltoon
Sihteeri

Tämän pöytäkirjan olemme tänään tarkastaneet sekä kokouksen menon ja päätösten mukaiseksi havainneet.

Helsingissä *kuuti* kuun 11 päivänä 1944.
Kokouksen valitsevat pöytäkirjan tarkastajat.

E. Kerman *Muisto-Pomaki*

PUOLUENEUVOSTON KOKOUS 7.11.-43.

AANESTYSLISTA:

Väinö V. Salovaara

Aleksi Aaltonen

Väinö Tanner

Mauno Pekkala

Jaakko W. Keto

Sylvi-Kyllikki Kilpi

Gunnar Andersson

Aug. Kuusisto

Eino Kilpi

Oskari Reinikainen

Sulo Manninen

Juho Lanto

Jalmari Vuorinen

Muisto Ilomäki

M.E. Lehtinen

Viktori Fallila

Valter Kuusela

Teofilus Kaivos

Emil Seppälä

S.E. Mäkinen

Artturi Vasama

~~J.F. Aalto~~ E. Kerman

Urho Lappalainen

Rikhard Nurminen

J.V. Lötjönen

Yrjö N u r m i

Antti Juho K o s o n e n

Viljo A u t i o

Kaarlo H ä m m ä l ä i n e n

Eino I l k k a l a

Kalle P a l m

K.A. P e i r a m o

Olavi K e k k ä l ä i n e n

Albert L a s s i l a

Sos.-dem. Puolueneuvoston kokous 7.11.1943.

Selostus ulko- ja sisäpoliittisesta tilanteesta.

T a n n e r: Hyvät puoluetoverit! Ennenkuin menen varsinaiseen aiheeseen, on ehkä syytä mainita, että nykyoloissa on verrattain vaikeata esiintyä vapaasti, sillä kaikki näkyy tulevan tietoon, mitä meidän suljetuissa tilaisuuksissamme puhutaan. Siitä on aivan tuoreita kokemuksia. M.m. äskettäin minulla oli tilaisuus eräässä pienessä ryhmässä pitää poliittinen tilannekatsaus. Siitä oli seuraavana päivänä eräässä ulkovaltain lähetystössä täydellinen kirjallinen selostus. Myöskin toveri Fagerholm, joka piti eräässä suljetussa perheiltamassa puheen, sai lukea sen seuraavana päivänä sanomalehdestä. Näyttää olevan niin, ettei voi niin pieniä tilaisuuksia pitää, ettei niistä kulkeudu tieto. Se pakottaa varovaisuuteen siihen nähden, mitä puhuu.

Sen jälkeen kun puolueneuvosto viimeksi on ollut koolla, siis viime helmikuusta lähtien, on maailman kuva huomattavasti muuttunut. Muutokset ovat aiheutuneet pääasiassa sotatilanteen muuttumisesta, jolla puolestaan on ollut omat vaikutuksensa myöskin yleiseen poliittiseen tilanteeseen. Saksallahan oli siihen aikaan ja vielä viime vuoden loppuun saakka voimaa. Sillä oli kaikki valtit käsissään. Se laajensi kuitenkin tavoitteitaan, hajoitti voimiaan ja samalla kulutti niitä myöskin. Epäonnistuneella politiikallaan varsinkin miehitetyissä maissa se on menettänyt myöskin mahdollisuuksiaan. Sehän selitti pyrkivänsä herraskansaksi, jonka olisi määrättävä kaikkien muiden maiden asioista, ja myöskin viitoiteltiin tulevaisuutta niin, että Saksalla olisi siinä määrävä asema toisten työskennellessä sen hyväksi. Miehitettyjen maiden väestöä, josta se olisi voinut ^{da}saanut huomattavaa apua varsinkin Neuvostoliittoa vastaan käytävässä sodassa, kohdeltiin niin huonosti, että se on saanut vastaansa yleisen ⁱopponiumin ei vain näissä maissa, vaan muuallakin. Sen mahdollisuudet ovat sekä sotilaallisesti että poliittisesti tavattomasti laskeneet.

Tänä aikana ovat Länsi-vallat sen sijaan toisella tavalla työskennelleet. Ne eivät ole paljonkaan yrittäneet sotilaallisella tavalla sodan käynnissä vaikuttaa tavoitteittensa saavuttamiseen. Ne ovat sen-

sijaan pitkäaikaista sihtiä käyttäen varustautuneet perusteellisesti ja tehneet suunnitelmia. Ne ovat luottaneet siihen, että Neuvostoliitto toistaiseksi sitoo niiden päävihollisen kädet ja jättää heille aikaa varustautua lopulliseen yhteenottoon. Vasta noin vuosi takaperin voi sanoa niiden alkaneen aktiivisemmin puuttua Euroopassa käytävään sotaan nousemalla maihin pohjois-Afrikassa. Miten hitaasti senkin jälkeen sotatoimia on heidän taholtaan hoidettu, näkyy siitä, että niin hyvin Englannin kuin Yhdysvaltainkin joukot toistaiseksi vielä taistelevat etelä-Italiassa ja etenevät sangen hitaasti. Joka tapauksessa ne kohdistivat ensimmäisen iskunsa heikoimpaan kohtaan vastustajan rintamassa, nim. Italiaan. Tämä osoittautuikin oikein lasketuksi. Italia romahti aivan odottamattoman pian. Diktaattori kukistui äänestyslipun avulla, ja koko se puolue, johon hänen valtansa nojautui, romahti. Italian kansa pyrki rauhaan, haluten näillä alustavilla toimenpiteillä osoittaa myöskin sen ansaitsevansa. Sen oli kuitenkin antauduttava ehdoilla, ja se merkitsi sitä, että maa miehitettiin, ja lopputuloksena oli jotain aivan muuta kuin mitä kansa odotti. Se ei päässyt puolueettoman maan asemaan eikä se saanut rauhaa. Sen kohtalo on päinvastoin kauhea. Maa on ankaran sodan näyttämönä ja sitä raadellaan aivan ennen kuulumattomalla tavalla.

Tällä Italian poistumisella rintamasta on kuitenkin ollut melkoinen vaikutus sodan kulkuun. Yksi suurvalta vastustajain taholta on pudonnut pois, ja tämä tapahtuma on sitonut huomattavasti Saksan sota-voimia. Seuraukset ovat olleet näkyvissä itärintamalla, joka edelleenkin on sotarintamista tärkein. Sen sijaan, että Saksalla siellä v. 1941 ja 1942 oli aloite täydellisesti käsissään ja se voi edetä, on aloite tämän vuoden aikana ollut yhtämittaa Neuvostoliitolla. Se onkin voinut edetä jatkuvasti ja varsinkin sen jälkeen, kun suurhyökkäys heinäkuun alussa saatiin käyntiin. Siitä lähtien ovat Saksan joukot yhtämittaa peräytyneet, vieläpä tavalla, joka on pannut maailman välistä ajattelemaan, onko tämä peräytyminen ollut laskettua, vai onko siihen ollut todella pakoittavia syitä. Nyt ei enää voi tästä olla epäilyä. Syyt ovat olleet pakoittavia. Saksan armeija ei ole voinut vastustaa sitä painostusta siitä yksinkertaisesta syystä, että sen miesmäärä on ollut paljon alhaisempi kuin Neuvostoliiton. Sillä on